

TISHA B'AV 5767

**THE JEWISH PEOPLE AND GOD:
ON MAINTAINING THE RELATIONSHIP DESPITE THE DISASTER**

Rabbi Jacob J. Schacter

**Congregation Keter Torah
Center for the Jewish Future, Yeshiva University**

July 24, 2007

דָּבָר אַחֵר וַיִּקְרָא ה' אֱלֹהִים צָבָאוֹת בַּיּוֹם הַהוּא לְבָכִי
וּלְמִסְפַּד וְגו' בְּשַׁעַה שֶׁבִקֵּשׁ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַחֲרִיב
אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אָמַר כֹּל זְמַן שֶׁאֲנִי בְּתוֹכוֹ אֵין אַמוֹת
הָעוֹלָם נוֹגְעִין בּוֹ אֲלֵא אֲכַבֵּשׁ אֶת עֵינֵי מַמְנוּ וְאֶשְׁכַּע שְׂלֵא
אֲזַקֵּק לוֹ עַד עַת קֵץ וְיִבְאוּ הָאוֹיְבִים וְיַחֲרִיבוּ אוֹתוֹ מִיַּד
נִשְׁבַּע הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בַּיּוֹמֵנוּ וְהַחֲזִירָה אַחֲזָרֵינוּ הִדָּא
הוּא דְכְּתִיב (שם ב, ג) 'הַשִּׁיב אַחֲזָר יְמֵינוּ מִפְּנֵי אוֹיֵב'
בְּאוֹתָהּ שַׁעַה נִכְנְסוּ אוֹיְבִים לְהִיכַל וּשְׂרָפוּהוּ וְכִיּוֹן שֶׁנִּשְׂרַף
אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שׁוֹב אֵין לִי מוֹשֵׁב בְּאַרְץ אֲסֻלָּק
שְׂכִינְתִּי מִמְּנָה וְאֶעֱלֶה לְמִכּוֹנֵי הָרֵאשׁוֹן הִדָּא הוּא דְכְּתִיב
(הושע ה, טו) 'אֲלֻכָה וְאֶשׁוּבָה אֶל מִקְוָמִי עַד אֲשֶׁר יֵאָשְׁמוּ
וּבִקְשׁוּ פָנַי בְּאוֹתָהּ שַׁעַה הִנֵּה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בּוֹכָה
וְאוֹמֵר אוֹי לִי מָה עֲשִׂיתִי הַשְּׂרִיתִי שְׂכִינְתִּי לְמִטָּה בְּשָׂכִיל
יִשְׂרָאֵל וְעַכְשֵׁיו שְׂחָטָאוּ חֲזַרְתִּי לְמִקְוָמִי הָרֵאשׁוֹן חֵס
וְשְׁלוֹם שְׁהִיִּיתִי שְׂחוֹק לְגוֹיִם וְלַעֲג לְבָרִיּוֹת בְּאוֹתָהּ שַׁעַה
כָּא מְטַטְרוֹן וְנִפְלַל עַל פָּנָיו וְאוֹמֵר לְפָנָיו רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם
אֲנִי אֲכַבֵּה וְאַתָּה לֹא תִכְבֶּה אָמַר לוֹ אִם אֵין אַתָּה מֵנִיח לִי
לְבָכוֹת עַכְשֵׁיו אֲכַנֵּס לְמִקְוֹם שְׂאִין לָךְ רְשׁוֹת לְכַנֵּס וְאַבְכָּה
שְׁנֵאמַר (ירמיה יג, יז) 'וְאִם לֹא תִשְׁמַעוּהָ בְּמִסְתָּרִים תִּכְבֶּה
נַפְשִׁי מִפְּנֵי גֹה וְגו' אָמַר לְהֵן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמִלְאָכִי
הַשְּׂרֵת בּוֹאוּ וְנִלְךְ אֲנִי וְאַתֶּם וְנִרְאָה בְּכִיתִי מָה עָשׂוּ אוֹיְבִים
בּוֹ מִיַּד הַלֵּךְ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וּמִלְאָכִי הַשְּׂרֵת וְיִרְמְנָה
לְפָנָיו וְכִיּוֹן שֶׁרָאָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ
אָמַר בְּיָדָיו זֶהוּ בֵּיתִי וְזֶהוּ מְנוּחָתִי שֶׁבָאוּ אוֹיְבִים וְעָשׂוּ בּוֹ
כְּרִצּוֹנָם בְּאוֹתָהּ שַׁעַה הִנֵּה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בּוֹכָה וְאוֹמֵר
אוֹי לִי עַל בֵּיתִי בְּנִי הֵיכָן אַתָּם כִּהְנִי הֵיכָן אַתֶּם אוֹהֲבֵי
הֵיכָן אַתֶּם מָה אַעֲשֶׂה לָכֶם הַתְּרִיתִי בְכֶם וְלֹא חֲזַרְתֶּם
בְּתִשׁוּבָה אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לִירְמְנָה אֲנִי דּוֹמָה הַיּוֹם
לְאַדָּם שֶׁהִנֵּה לוֹ בֶן יְחִידִי וְעָשָׂה לוֹ חֶפֶה וּמַת כְּחוּךְ חֶפְתּוֹ
וְאֵין לָךְ כְּאֵב לֹא עָלִי וְלֹא עַל בְּנֵי לָךְ וּקְרָא לְאַבְרָהָם
לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב וּמִשָּׁה מִקְבָּרֵיהֶם שֶׁהֵם יוֹדְעִים לְבָכוֹת אָמַר
לְפָנָיו רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם אֵינִי יוֹדֵעַ הֵיכָן מִשָּׁה קְבוּרָה אָמַר לוֹ
הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לָךְ עֵמֶד עַל שֶׁפֶת הַיַּרְדֵּן וְהָרֵם קוֹלְךָ
וּקְרָא בֶן עֵמֶרְם בֶּן עֵמֶרְם עֵמֶד וְרָאָה צִאנָף שֶׁבִלְעוֹם
אוֹיְבִים מִיַּד הַלֵּךְ יִרְמְנָה לְמַעַרְת הַמִּכְכְּלָה וְאוֹמֵר לְאַבְרָם
הָעוֹלָם עֵמֶדוֹ שֶׁהִגִּיעַ זְמַן שֶׁאַתֶּם מִתְבַּקְּשִׁין לְפָנָיו הַקְּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא אָמַר לוֹ לְמָה אָמַר לָהֶם אֵינִי יוֹדֵעַ מִפְּנֵי שֶׁהִנֵּה
מִתְנַרָא שְׂלֵא יֹאמְרוּ בְּיַמִּיךְ הִתָּה לְבַנְיָנוּ זֹאת הַנִּיחָן יִרְמְנָה
וְעֵמֶד עַל שֶׁפֶת הַיַּרְדֵּן וּקְרָא בֶן עֵמֶרְם בֶּן עֵמֶרְם עֵמֶד הִגִּיעַ
זְמַן שֶׁאַתָּה מִבְּקֵשׁ לְפָנָיו הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אָמַר לוֹ מָה
הַיּוֹם מִיּוֹמִים שֶׁאֲנִי מִבְּקֵשׁ לְפָנָיו הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אָמַר לוֹ
יִרְמְנָה אֵינִי יוֹדֵעַ הַנִּיחָו מִשָּׁה וְהִלֵּךְ אֲצֵל מִלְאָכִי הַשְּׂרֵת
שֶׁהִנֵּה מְכִיר אוֹתָן מִשְׁעַת מִתֵּן תּוֹרָה אָמַר לָהֶם מִשְׂרָתִי
עַלְיוֹנִים כְּלוֹם אַתֶּם יוֹדְעִים מִפְּנֵי מָה אֲנִי מִתְבַּקֵּשׁ לְפָנָיו
הַמְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אָמַר לוֹ בּוֹ עֵמֶרְם אֵי אַתָּה יוֹדֵעַ שְׂבִית

הַמִּקְדָּשׁ חֲרַב וְיִשְׂרָאֵל גָּלוּ וְהִנֵּה צוּעֵק וּבּוֹכָה עַד שֶׁהִגִּיעַ
לְאַבְרָם הָעוֹלָם מִיַּד אָף הֵם קָרְעוּ בְּגָדֵיהֶם וְהַנִּיחָו יְדִיהֶם
עַל רֵאשֵׁיהֶם וְהָיוּ צוּעֵקִים וּבּוֹכִין עַד שֶׁעָרִי בֵּית הַמִּקְדָּשׁ
כִּיּוֹן שֶׁרָאָה אוֹתָם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִיַּד 'וַיִּקְרָא ה'
אֱלֹהִים צָבָאוֹת בַּיּוֹם הַהוּא לְבָכִי וּלְמִסְפַּד וְלַחֲזָרָה וְלַחֲזָרָה
שָׁק' וְאֶלְמָלָא מִקְרָא שְׂכָתוֹב אֵי אֶפְשָׁר לְאָמְרוּ וְהָיוּ בּוֹכִין
וְהוֹלְכִין מִשְׁעַר זֶה לְשַׁעַר זֶה כְּאָדָם שֶׁמְתוּ מוּטָל לְפָנָיו
וְהִנֵּה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא סוֹפֵד וְאוֹמֵר אוֹי לוֹ לְמִלְךָ
שֶׁבִקְטַנְתּוֹ הַצְּלִיחַ וּבּוֹקְנֻתוֹ לֹא הַצְּלִיחַ.

אָמַר רַבִּי שְׂמוּאֵל בַּר נַחֲמָן בְּשַׁעַה שֶׁחֲרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ
כָּא אַבְרָהָם לְפָנָיו הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בּוֹכָה וּמְמַרְט זְקָנוּ
וְתוֹלֵשׁ שַׁעֲרוֹת רֵאשׁוֹ וּמְכַה אֶת פָּנָיו וְקוֹרֵעַ אֶת בְּגָדָיו
וְאוֹפֵר עַל רֵאשׁוֹ וְהִנֵּה מֵהַלֵּךְ בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ וְסוֹפֵד וְצוּעֵק
אָמַר לְפָנָיו הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִפְּנֵי מָה נִשְׁתַּנִּיתִי מִכָּל אִמָּה
וְלִשׁוֹן שְׂבָאֲתִי לִידֵי בּוֹשָׁה וְכִלְמָה זֹאת כִּיּוֹן שֶׁרָאוּהוּ
מִלְאָכִי הַשְּׂרֵת אָף הֵם קָשְׁרוּ הַסֵּפֶד שׁוֹרוֹת שׁוֹרוֹת וְאוֹמְרִין
(ישעיה לג, ח) 'נִשְׁמָו מְסֻלוֹת שְׁבַת עֶבֶר אֲרַח וְגו' מֵאֵי
'נִשְׁמָו מְסֻלוֹת' אָמְרוּ מִלְאָכִי הַשְּׂרֵת לְפָנָיו הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא מְסֻלוֹת שֶׁהִתְקַנְתָּ לִירוּשָׁלַיִם שְׂלֵא יְהוּ עוֹבְדֵי דְרָכִים
פּוֹסְקִים מֵהֶם הֵיאָף הָיוּ לְשִׁמְמָה 'שְׁבַת עֶבֶר אֲרַח' אָמְרוּ
מִלְאָכִי הַשְּׂרֵת לְפָנָיו הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא דְרָכִים שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל
עוֹבְרִים וְשָׁבִים בְּהֶם בְּחָגִים הֵיאָף שְׂכָתוֹ 'הַפֵּר בְּרִית' אָמְרוּ
מִלְאָכִי הַשְּׂרֵת לְפָנָיו הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם
הוֹפֵר בְּרִית שֶׁל אַבְרָהָם אֲבִיהֶם שַׁעַל יְדוּ מִתִּשְׁבַּח הָעוֹלָם
וְעַל יְדוּ הַכִּירוּף בְּעוֹלָם שֶׁאַתָּה אֵל עֲלִיוֹן קוֹנֵה שָׁמַיִם
וְאַרְץ 'מֵאֵס עָרִים' אָמְרוּ מִלְאָכִי הַשְּׂרֵת לְפָנָיו הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא מֵאֵסֶת יְרוּשָׁלַיִם וְצִיּוֹן לְאַחַר שֶׁבְחַרְתָּ בְּהֶם הִדָּא הוּא
דְכְּתִיב (ירמיה יד, טז) 'הִמָּאֵס מֵאֵסֶת אֶת יְהוּדָה (ו) אִם כְּצִיּוֹן
גְּעָלָה נִפְשָׁךְ וְגו' (ישעיה לג, ח) 'לֹא חֲשַׁב אֲנוֹש' אָמְרוּ
מִלְאָכִי הַשְּׂרֵת לְפָנָיו הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶפְלוּ כְּדוֹר אֲנוֹשׁ
שֶׁהָיוּ רֵאשׁ לְעוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים לֹא חֲשַׁבְתָּ אֶת יִשְׂרָאֵל
בְּאוֹתָהּ שַׁעַה נִזְקַק הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמִלְאָכִי הַשְּׂרֵת אָמַר
לָהֶם מֵהַלְכֶם קוֹשְׁרִין מִסְפֵּד בְּעֵנֵן הִנֵּה שׁוֹרוֹת שׁוֹרוֹת
אָמְרוּ לְפָנָיו רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם מִפְּנֵי אַבְרָהָם אוֹהֲבֵךְ שֶׁכָּא
לְבִיתְךָ וְסוֹפֵד וּבְכָה מִפְּנֵי מָה לֹא הִשְׁגַּחְתָּ עָלָיו אָמַר לָהֶם
מִיּוֹם שֶׁנִּפְטַר אוֹהֲבֵי מִלְּפָנָיו לְבִית עוֹלָמוֹ לֹא כָּא לְבִיתִי
וְעַכְשֵׁיו (ירמיה יא, טו) 'מָה לִּידִידֵי בְּבִיתִי' אָמַר אַבְרָהָם
לְפָנָיו הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם מִפְּנֵי מָה
הַגְּלִיתָ אֶת בְּנֵי וּמְסַרְתָּן בְּיַד הָאֲמוֹת וְהַרְגוּם כְּכֹל מִיתוֹת
מִשְׁנוֹת וְהַחֲרַבְתָּ אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ מְקוֹם שֶׁהַעֲלִיתִי אֶת
יִצְחָק בְּנֵי עוֹלָה לְפָנֶיךָ אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאַבְרָהָם
בְּנֵיךְ חָטְאוּ וְעָכְרוּ עַל כָּל הַתּוֹרָה וְעַל עֲשָׂרִים וּשְׁתַּיִם
אוֹתִיוֹת שֶׁכָּה הִדָּא הוּא דְכְּתִיב (דניאל ט, יא) 'כָּל יִשְׂרָאֵל
עָבְרוּ אֶת תּוֹרָתְךָ' אָמַר אַבְרָהָם לְפָנָיו הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם מִי מַעִיד בְּהֶם בְּיִשְׂרָאֵל שֶׁעָבְרוּ אֶת תּוֹרָתְךָ
אָמַר לוֹ תְּבַא תּוֹרָה וְתַעֲיֵד בְּהֶם בְּיִשְׂרָאֵל מִיַּד כָּאָה תּוֹרָה
לְהַעֲיֵד בְּהֵן אָמַר לָהּ אַבְרָהָם בְּמֵי אַתְּ בְּכָאָה לְהַעֲיֵד בְּהֵן

בישראל שעברו על מצותיך ואין לך בשת פנים מפני זכרי יום שהחזירך הקדוש ברוך הוא על כל אמה ולשון ולא רצו לקבלך עד שבאו בני להר סיני וקבלו אותך וכבודך ועכשיו את באה להעיד בהם ביום צרתם ביום ששמעה תורה כף עמדה לצד אחד ולא העידה בהן אמר לו הקדוש ברוך הוא לאברהם יבאו עשרים ושתים אותיות ויעידו בהן בישראל מיד באו עשרים ושתים אותיות באה אל"ף להעיד בישראל שעברו על התורה אמר לה אברהם אל"ף את ראש לכל האותיות ובאת להעיד בישראל ביום צרתם זכרי יום שנגלה הקדוש ברוך הוא על הר סיני ופתח בך (שמות כ. ב.) 'אנכי ה' אלהיך' ולא קבלוך אמה ולשון אלא בני ואת באת להעיד בכני מיד עמדה אל"ף לצד אחד ולא העידה בהן באתה בי"ת להעיד בהם בישראל ואמר לה אברהם בתי את באת להעיד על בני שהם זריזין בחמשה חומשי תורה שאת בראש התורה הדיא הוא דכתיב (בראשית א. א.) 'בראשית ברא אלהים' מיד עמדה בי"ת לצד אחד ולא העידה כלום באתה גימ"ל להעיד בישראל אמר לה אברהם גימ"ל את באת להעיד בכני שעברו על התורה כלום יש אמה שמקימת מצות ציצית שאת נתונה בראש אלא בני הדיא הוא דכתיב (דברים כב. יב.) 'גדלים תעשה לך' מיד עמדה גימ"ל לצד אחד ולא העידה כלום וכיון שראו כל האותיות שהשתיקן אברהם נתבישו ועמדו בעצמן ולא העידו בישראל מיד פתח אברהם לפני הקדוש ברוך הוא ואמר רבוננו של עולם למאה שנה נתת לי בן וכשעמד על דעתו והיה בחור בן שלשים ושבע שנים אמרת לי העלהו עולה לפני ונעשיתי עליו כאכזרי ולא רחמתי עליו אלא אני בעצמי כפתתי אותו ולא תזכר לי זאת ולא תרחם על בני.

פתח יצחק ואמר רבוננו של עולם כשאמר לי אבא (בראשית כב. ח.) 'אלהים יראה לו השה לעלה בני' לא עכבתי על דבריה ונעקדתי ברצון לבי על גפי המזבח ופשטתי את צוארי תחת הסכין ולא תזכר לי זאת ולא תרחם על בני.

פתח יעקב ואמר רבוננו של עולם לא עשרים שנה עמדתי בבית לכן וכשניצאתי מביתו פגע בי עשו הרשע ובקש להרג את בני ומסרתי עצמי למיתה עליהם ועכשיו נמסרו ביד אויביהם כצאן לטבחיה לאחר שגדלתים כאפרוחים של תרנגולים וסבלתי עליהם צער גדול בנים כי רב ימי הייתי בצער גדול בעבורם ועתה לא תזכר לי זאת לרחם על בני.

פתח משה ואמר רבוננו של עולם לא רועה נאמן הייתי על ישראל ארבעים שנה ורצתי לפניהם כסוס במדבר וכשהגיע זמן שיכנסו לארץ גזרת עלי במדבר יפלו עצמותי ועכשיו שגלו שלחת לי לספד ולבכות עליהם זהו המשל שאומרים בני אדם מטוב אדוני לא יזכר לי ויזכרוני רבי לי באותה שעה אמר משה לירמיה לה

לפני שאלך ואביאם וראה מי מניח ידו עליהם אמר לו ירמיה אי אפשר לילך בדרך מפני ההרועים אמר לו אף על פי כן מיד הלך משה וירמיה לפניו עד שהגיעו לנהרות ככל ראוהו למשה ואמרו זה לזה בא בן עמרם מקברו לפדותנו מיד צרינו יצתה בת קול ואמרה גזרה היא מלפני מיד אמר להם משה בני להחזיר אתכם אי אפשר שכבר נגזרה גזרה אלא המקום יחזיר אתכם במהרה והניח אותם באותה שעה הרימו קולם בכביה גדולה עד שעלתה בכיתם למרום הדיא הוא דכתיב (תהלים קלז. א.) 'על נהרות ככל שם ישכנו גם בכינו' כיון שבא משה אצל אבות העולם אמרו לו מה עשו האוהבים בכנינו אמר להם מהם הרגו ומהם כפתו ידיהם לאחוריהם ומהם אסורים בכבלי ברזל ומהם נפשטים ערמים ומהם מתו בדרך ונבלתם לעוף השמים ולבהמת הארץ ומהם משלכים לחמה רעבים וצמאים מיד פתחו פלם וככו וקוננו בקינות ווי על דמטא לבנן היכי הווייתון פיתמי בלא אבא היכי דמכיתון בטיהרא ובקניטא בלא לבושא ובלא כסו היכי סגיתון בטורי ובחצצי חליצי מסאני ובלא סנדלא היכי טעניתון מוכלי טעוני דחלא היכי הוו ידיכון כפיתין לאחוריהון היכי לא בלעתון רוקא בפומיהון פתח משה ואמר ליטא שימשא אמאי לא חשכת בשעה דעאל שנאה לבית מקדשא אהדר ליה שמשא בחייה משה רעיא מהימנא היכי אהוי חשוכא דלא שבקין לי ולא רפו לי דנקטין לי בשיתין שוטי דנורא ואמרין לי פוק ונהר נהוריה תוב פתח משה ואמר ווי על זיוך מקדשא היכי חשף ווי כי מטא זמניה דיחרב והיכלא מכלי ודרדקי דבי רב מתקטלין ואבוהון אזלין בשביה וגלותא ובחרבא תוב פתח משה ואמר שבאי אי בחייוון אתון קטולי לא תקטלון קטולא אכזרוא ולא תשוון פלאה גמירא ולא תקטלון ברא באנפוהי דאבא וברתא באנפה דאמא דמטא זימנא דמרי שמיא חושבנא חשיב מנכון וכשדאי רשיעיא לא עבדין הכי אלא מותבין ליה לכרא בכנפיה דאמיה ואמרין ליה לאבוה קום נכסיה בכיא אמיה ונתרין דמעטא עלוהי ואבוהי תלה ליה רישיה ועוד אמר לפני רבוננו של עולם כתבת בתורתך (ויקרא כב. כח.) 'ושור או שה אתו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד' והלא כבר הרגו בנים ואמותיהם כמה וכמה ואתה שותק.

באותה שעה קפצה רחל אמנו לפני הקדוש ברוך הוא ואמרה רבוננו של עולם גלוי לפניך שיעקב עבדך אהבני אהבה יתרה ועבד בשבילי לאבא שבע שנים וכשהשלימו אותן שבע שנים והגיע זמן נשואי לבעלי יעץ אבי להחליפני לבעלי בשביל אחותי והקשה עלי הדבר עד מאד כי נודעה לי העצה והודעתי לבעלי ומסרתי לו סימן שיכיר ביני ובין אחותי כדי שלא יוכל אבי להחליפני ולאחר כן נחמתי בעצמי וסבלתי את תאותי ורחמתי על אחותי שלא תצא לחרפה ולערב חלפו אחותי לבעלי בשבילי ומסרתי לאחותי כל הסימנין

שְׁמִסְרָתִי לְבַעְלִי כְּדִי שְׂיֵהָא סְבוּר שְׂהִיא רְחֵל וְלֹא עוֹד
 אֶלָּא שְׁנִכְנַסְתִּי תַּחַת הַמְטָה שְׂהִיָּה שׁוֹכֵב עִם אַחֹתִי וְהִיָּה
 מְדַבֵּר עִמָּה וְהִיא שׁוֹתֶקֶת וְאֲנִי מְשִׁיבָתָהּ עַל כָּל דְּבַר כְּדִי
 שְׂלֹא יִפְרֵר לְקוֹל אַחֹתִי וְגַמְלָתִי חֶסֶד עִמָּה וְלֹא קִנְיָתִי בָּהּ
 וְלֹא הוֹצֵאתִיהָ לְחֶרֶף וּמָה אֲנִי שְׂאֲנִי בְּשׂוֹר וְדָם עֶפְרָא וְאֶפְרָיִם
 לֹא קִנְיָתִי לְצַרָּה שְׂלִי וְלֹא הוֹצֵאתִיהָ לְבוֹשָׁה וּלְחֶרֶף
 וְאִתָּה מֶלֶךְ חַי וְקַיִם רַחֲמָן מִפְּנֵי מָה קִנְיָתָ לְעִבּוּרָת כּוֹכְבִים
 שְׂאִין בָּהּ מִמֶּשׁ וְהַגְלִיתָ בְּנֵי וְנִהְרְגוּ בְּחֶרֶב וְעָשׂוּ אוֹיְבִים בָּם
 כְּרָצוֹנָם מִיָּד נִתְגַּלְגְּלוּ רַחֲמֵינוּ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְאָמַר
 בְּשִׁבְלֶךָ רְחֵל אֲנִי מַחְזִיר אֶת יִשְׂרָאֵל לְמִקְוֵן הַדָּא הוּא
 דְּכָתִיב (יִרְמִיָּה ל"א. י"ד) 'כֹּה אָמַר ה' קוֹל בְּרָמָה נִשְׁמָע נִהְיִי
 בְּכִי תִמְרוּרִים רְחֵל מִכְּפָה עַל בְּנֵיהָ מֵאֲנָה לְהַנְחִים עַל בְּנֵיהָ
 כִּי אֵינְנָה וְכָתִיב (ש.ס. טו) 'כֹּה אָמַר ה' מִנְעִי קוֹלֶךָ מִבְּכִי
 וְעֵינַיִךָ מִדְּמָעָה כִּי יֵשׁ שְׂכָר לְפַעֲלֶתְךָ וּגּוֹ' וְכָתִיב (ש.ס. טז)
 'וַיֵּשׁ תִּקְוָה לְאַחֲרִיתֶךָ נְאֻם ה' וְשָׁבוּ בָנִים לְגִבּוֹלָם.'

וְאָמַר רַבִּי עֲקִיבָא פָּרֻק תְּשִׁיעִי שֶׁבֶת

כְּחַלְתָּ הַלֵּלוֹ: יְדוּדוֹן . מִשְׁמַע הַס
 עֲלַמִּים יְדוּדוֹן: יְדוּדוֹן . מִדְּרִין אַחֲרֵיהֶם: [עֲבִירָה י"ב]
 הַלְלוּ וְהִלְלוּ לְעוֹלָם הוּא עֲתִידוֹן
 דְּרוֹתָ הַלְלוּ לְהַבְרָאָה שְׂאֵלְמַר
 (הַלְלוּ ק"ה) דְּבַר זֹה לְאַלְפֵי דוֹר
 יִרְאֵה הַקְּבִי"ה שְׂאֵין הַעוֹלָם מִתְקַיִם
 כֹּלָּא תוֹרָה כֹּל כֵּךְ וְהַעֲבִיבֵן וְלֹא כִּרְאֵן
 וְנִתְנָה לְבִי' דוֹרוֹת . הִרִי שְׂחִבְרו
 מִתְקַיֵּד מֵאַלְפֵי: מֵה פִּירֵי שְׂמֵךְ . [עֲבִירָה י"ד]
 אֲדִיר הוּא הַרְבֵּה בְּאַרְצֵן וְאִין רֵלִי לֵךְ
 לִיתֵן הוֹדֵךְ שֶׁס כִּי אִם עַל הַשָּׁמַיִם:
 פִּירֵשׁ עֲדֵי מוֹי . טַעֲמִיקוֹן שֶׁל פִּרְשׁוֹ:
 קִלְחָה
 [סִכָּה ה']
 נִתְּנָה לִי מֵה כְּתִיב בְּה' אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֵיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתֶךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲמַר לָהֶן לְמַצְרַיִם יִרְדָּתָם לְפָרְעָה
 הַשְׁתַּעֲבַדְתָּם תוֹרָה לְמָה תֵּהָא לְכֵם יֵשׁב מֵה כְּתִיב כֹּה לֹא יִהְיֶה לָךְ אֱלֹהִים אֲדִירִים בֵּין עַמִּים אֲתָם שְׂרוּיִין שְׁעוֹבְרִין

יִשְׂרָאֵל שְׂנֵאֲמַר נִפְשֵׁי יֵצֵא בְּדַבְרוֹ וּמֵאֲדַר שְׂמִדְּבוּר רֵאשׁוֹן יֵצֵאָה נִשְׁמַתָּן
 דִּיבּוּר שְׁנֵי יוֹאֵךְ קִיבְלוֹ הוֹרִיד *מֵל שְׁעִתְדִי לְהַרְחוֹת בּוֹ מִתִּים וְהוֹרִיד אֹתָם
 שְׂנֵאֲמַר *נִשְׁמַתָּן גְּדוּבוֹת הַנֶּפֶשׁ אֱלֹהִים נִחְלָחֵךְ וְנִלְאָה אֲתָה כּוֹנְנָתָה וְאֲבַר ר'
 יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לׁוֹי כֹּל דִּיבּוּר וְדִיבּוּר שִׁיעָא מִפִּי הַקְּבִי"ה הוֹרֵי יִשְׂרָאֵל לְאַחֲרֵיהֶן
 יֵיב מִל וְהוּי מִלְאכֵי הַשְּׂרָת מִדְּרִין אֹתָן שְׂנֵאֲמַר *מִלְאכֵי צְבֹאוֹת יְדוּדוֹן יְדוּדוֹן
 אֵל תִּיקְרִי יְדוּדוֹן אֵלָּא יְדוּדוֹן: וְאִירִיב'ל בְּשַׁעָה שְׁעֵלָה מִשָּׁה לְמִרוֹם אֲמַר
 מִלְאכֵי הַשְּׂרָת לְפָנֵי הַקְּבִי"ה רְבִישִׁיעַ מֵה לִיבּוּר אִשָּׁה בִּינֵינוּ אֲמַר לָהֵן לְקַבֵּל
 תוֹרָה בֹּא אֲמַרו לְפָנֵי הַמּוֹרָה נְנוּהָ שְׁנַנוּהָ לָךְ חֲשַׁע מֵאוֹת וְשִׁבְעִים
 וְאַרְבַּעַה דְּהוֹרָת *קִרַם שְׁנַבְרָא הַעוֹלָם אֲתָה מִבְּקַשׁ לִיתְנָה לְבִשְׂר דְּהַם *מֵה אֲנוּשׁ
 בִּי תוֹכְרָנוּ וּבֵן אֲדָם כִּי תִפְקְרָנוּ ה' אֲדוּנֵינוּ מֵה אֲדִיר שְׂמֵךְ בְּכֹל אֲרִיץ אֲשֶׁר
 תְּנָה הוֹדֵךְ עַל הַשָּׁמַיִם אֲמַר לוֹ הַקְּבִי"ה לְמִשָּׁה הַחּוּרִי לָהֵן תִּשׁוּבָה אֲמַר
 לְפָנֵי רְבִישִׁיעַ מִתִּירָא אֲנִי שְׂמָא יִשְׂרָאֵל כִּיבֵל שְׁבַפְתִּים אֲמַר לוֹ אֲרוּ כִּבְסָא
 כְּבוֹדִי חוּזוֹר לָהֵן תִּשׁוּבָה שְׂנֵאֲמַר *מֵאֲחוּ פִנִי כִסָּא פִרְשׁוּ עֲלֵיו עֲנֵנוּ וְאֲבַר
 ר' *נְדוּם מִלְמַד שְׂפִירֵשׁ שְׂדֵי מוֹי שְׁבִינְתוֹ וְעֲנֵנוּ עֲלֵיו אֲמַר לְפָנֵי רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם תוֹרָה שְׂאִתָּה
 נִתְּנָה לִי מֵה כְּתִיב בְּה' אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֵיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתֶךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲמַר לָהֵן לְמַצְרַיִם יִרְדָּתָם לְפָרְעָה
 הַשְׁתַּעֲבַדְתָּם תוֹרָה לְמָה תֵּהָא לְכֵם יֵשׁב מֵה כְּתִיב כֹּה לֹא יִהְיֶה לָךְ אֱלֹהִים אֲדִירִים בֵּין עַמִּים אֲתָם שְׂרוּיִין שְׁעוֹבְרִין

[פָּרֻק כְּתִיב מִלֵּי וְעַמִּים
 סִכָּה רַחֵם מִי יִשְׂרָאֵל]
 [סִכָּה אֲחֵל עֲבִירָה]
 [סִכָּה ה']

אֲמַר רַבִּי עֲקִיבָא פָּרֻק תְּשִׁיעִי שֶׁבֶת

תוֹרָה הִיא וְהִיא וְכִי שָׁן לֹא הִיא יוֹדַע מִתָּן תוֹרָה וְיֵל
 דְּאֲזִירִין בְּמִדְרַשׁ לְפָנֵי יֵךְ דְּבַר שְׂטֵרוֹ הַקְּבִי"ה לְמַלְאָךְ
 הַמּוֹת כְּשֶׁעַת מִתָּן תוֹרָה שְׂלֵא יִקְרַב לְמִר אֲתָה שְׂטֵרוֹהָ לְתוֹפֵא
 לְסֻף מ' יוֹם כְּעַל אֲתָה עֵתָן לְהַם הַתוֹרָה וְהוּא שָׁן הוּא מֵאַלְפֵי
 הַמּוֹת כְּדֵאֲמַר' בְּפִיק דְּבִי' (דף ס"ו)
 וְאֲמַר' מִי כְּסִיבְדֵרִין (דף כ"ו): תוֹשִׁי'
 שְׂבִיתָה כְּתִשָּׂא מִפְּנֵי הַשָּׁמַיִן:
לְסוּף מ' יוֹם אֲנִי כָּא . פִּירֵשׁ
 בְּקִנְיָתָם דְּלֹחוֹת יוֹם שְׁפֵלָה
 כִּי אִשׁ מִן הַמִּנִּין וְהוּא הִיא אֲוִמֵר
 לְהַם מ' יוֹם שְׁלֵמִים יוֹם וְלֵילוֹ עֲמוּ
 יוֹם עֲלִיתוּ אִין לֵילוֹ עֲמוּ שְׂהִירִי ז'
 כְּסוּין עֵלָה נִמְלָא יוֹם מ' הִיא בִיז'
 כְּתוּמָה וְאִין כְּלֵאָה לִרִי כִּן רְבִינוּ מֵאִיר
 דְּהִרִיחַ מִשְׁמַע בְּפִיק דִּימֵא (דף י"ד)
 דִּיֹם עֲלִיָּה מִן הַמִּנִּין דְּקִלְמֵר הַס
 כְּשִׁלְמָא לִרִי' מִשְׁכַּחַת לְהוֹ דְּבִי'
 כְּתוּמָה שְׂחִבְרוּ הַלְחוּתָ כִּי' דְּסוּין
 וְשִׁיבְסָר דְּתוּמָה מֵלוֹ לֹחֵ מ' יוֹמִין
 וְכִּשְׁבְסָר כְּתוּמָה נַחַת אֲלֵמָא שְׂחִיב
 יוֹם עֲלִיָּה וְאִכָּא מ' יוֹם וְמ' לֵילָה
 כְּשִׁתְּחַשְׁבוּ לֵילָה שְׂאֲדַר הוּם וְעוֹד
 אִם לֹא תִתְחַשְׁבוּ יוֹם עֲלִיָּה לֹא יִשְׁמוּ
 מ' יוֹם אֲחִירוֹים עַד אֲחֵר הוּם
 הַכְּפּוּרִים וְשִׁלְמוּ כִּוְהִי' שְׂאֵל אִיל
 הַקְּבִי"ה לְמַשָּׁה מִלְּחִי כְּדִבְרֵךְ גַּם

עֲבוּדָת גְּלוּלִים שׁוֹב מֵה כְּתִיב בְּה' וְזָכַר אֲתָ
 יוֹם הַשְּׁבֵת לְקַדְּשׁוֹ כְּלוּם אֲתָם עוֹשִׂים מִלְּאכָה
 שְׂאִתָּם צְרִיכִין שְׁבוּת שׁוֹב מֵה כְּתִיב בְּה' לֹא
 תִשָּׂא מִשָּׂא וּמִתָּן יֵשׁ בִּינֵיכֶם שׁוֹב מֵה כְּתִיב
 בְּה' כְּבֹד אֲתָ אֲבִיךָ וְאֲתָ אֲבִי אֲבִי וְאֵם יֵשׁ לְכֵם
 שׁוֹב מֵה כְּתִיב בְּה' לֹא תִרְצֵה לֹא תִנְאֵף לֹא
 תִגְנוּב *קִנְיָה יֵשׁ בִּינֵיכֶם יֵצֵר דְּרַע יֵשׁ בִּינֵיכֶם
 מִיָּד הִרְדוּ לוֹ לְהַקְּבִי"ה שְׂנֵאֲמַר *ה' אֲדוּנֵינוּ
 כֹּה אֲדִיר שְׂמֵךְ וְגו' וְאִילוֹ תְּנָה הוֹדֵךְ עַל
 הַשָּׁמַיִם לֹא כְּתִיב מִיָּד בֹּל אֲחֵד וְאַחֵד נַעֲשִׂיהָ
 מִלְּו אֲוִבָה וּכְסָר לוֹ דְּבַר שְׂנֵאֲמַר *עֲלִית
 לְמִרוֹם שְׁבִית שְׁבִי לְקַתַּת מִתְּנוּחַת בְּאֲדָם
 בְּשִׁבְר שְׂקִירָאךְ אֲדָם לְקַתַּת כְּתוּנָת אֲבִי
 מִלְּאָךְ הַמּוֹת מִסָּר לוֹ דְּבַר שְׂנֵאֲמַר *יִוִּתֵן אֲתָ
 הַקְּבוּרָת וְיִכְפֵּר עַל הַעַם וְאֲוִמֵר וְיַעֲבֹד בֵּין
 הַכְּתִיב וּבֵין הַחַיִּים וְגו' אִי לֹאִי דֵאֲמַר לִיָּה
 כִּי דִוִּת יִרְעִי: יֵאֵדֵר יְהִישִׁיעַ בֶּן לׁוֹי בְּשַׁעָה
 שִׂירֵד מִשָּׁה כִּלְפָנֵי הַקְּבִי"ה כֹּה שְׂמֵן יֵאֲבַר

קִנְיָה יֵשׁ בִּינֵיכֶם . שְׂאִתָּם כְּלוּם עַל יָדֵה לִידִי רִיחָה: מִסָּר לוֹ .
 לְמַדוֹ: כְּשִׁדָּם כְּשִׁבְר . שְׂחִרְפֵן וְקִרְאֵךְ אֲדָם טוֹר מֵאֲדָה לְשׁוֹן שְׂפֵלָה:
 מִסָּר לוֹ מוֹדוֹ . לְהַקְּשִׁיר מִתְּחוּת קְבוּרָת כְּשֶׁעַת מַעֲפָה וְלַעֲשׂוֹד בֵּין
 הַכְּתִיב וּבֵין הַחַיִּים: וְאִי לֹא דֵאֲמַר לִיכ . מֵאַלְפֵי הַמּוֹת: מִנְּלֵ יֵדַע .
 הֵלָּא כְּתוּרָה לֹא כְּתִיב: כְּדֵאִי אִסַּס . תוֹרָה אֲוִר
 כְּתוּמָה: קוֹשֵׁר כְּפִרִּים . כְּסוּן הַכֵּךְ
 דְּאֲמַר' בְּפִיק הַבּוּיָה (דף ק"ה) תְּנָה
 דְּקִיף לְגַבִּי רִי"ש וְכִן שְׂעֵעִלִי גִי'ן
 שְׂחִיכִין כֹּל לֹחֵ ג' וְזוּיִים כְּדֵאֲמַרִּין
 (בְּנִיחָת דף כ"ב) רֵאשׁ הוֹי"ן נַחַת
 לִימִין וְשְׂמֵאלָל כְּנֵנוּ מַעַס וְכִן רֵאשׁ
 הַי"ן הַשְּׂמֵאלִי וְכִן כֹּל רֵאשִׁי שְׂעַ
 אֲחִיתָם הַלְלוּ כְּכֹל מִקְּדָם שָׁן: אִין
 שְׁמוֹ . אִין דְּרֵךְ לִיתֵן שְׁלֵם: כְּעִירֵךְ
 כְּמִקְּדָם: לְפּוֹרְטִי . לְמַר תִּלְלָה
 מִלְּחִתְךָ: מִיָּד . כְּעֵלִיָּה אֲחִרָת אֲמַר
 לִי גֵדֵל נָח כֹּה ה': כֹּה הַשָּׁעוֹן . הוּא
 יֵצֵר הַרַע הַחֲטוּלִי אֲתָ הַאֲדָם הוּא
 הַעוֹלָה וּמִסְטִין [וְהֵאֲמַר] דְּהוּא מִדְּתָ
 הִדִּין אִין אֲגוֹן כְּעִינִי: כְּשֶׁעֵלָה מִסָּר
 לְהַר אֲתָר לְהַם לְסוּף מ' יוֹם אֲנִי
 כֹּה כְּתוּךְ שֶׁ שְׂעוּת הַס כְּסוּרִים
 שְׂאִתָּם יוֹם שְׂעֵלָה כִּי מִן הַמִּנִּין הוּא
 וְהוּא אֲתָר לְהַם מ' יוֹם שְׁלֵמִים יוֹם
 וְלֵילוֹ עֲמוּ יוֹם עֲלִיתוּ אִין לֵילוֹ עֲמוּ
 שְׂהִירִי ב' כְּסוּין עֵלָה נִמְלָא יוֹם מ'

The Holy Spirit cried,⁴ BEHOLD, O LORD, MY AFFLICTION, FOR THE ENEMY HATH MAGNIFIED HIMSELF (1, 9). [It is written,] *The proud have digged pits for me, which is not according to Thy law* (Ps. CXIX, 85). R. Abba b. Kahana said: In two matters [the enemy transgressed the Torah]. It is written, *Thou shalt not take the dam with the young* (Deut. xxii, 6), but here [it is recorded], *The mother was dashed in pieces with her children* (Hos. x, 14), which was contrary to Thy Torah. R. Abba b. Kahana said: The other instance is where it is written, *To cut off the children from the street* (Jer. ix, 20)—but not from the Synagogues, and the young men from the broad places—but not from the Houses of Study, whereas here [it is recorded], *When the anger of God went up against them, and slew of the lustiest among them, and smote down the young men of Israel* (Ps. LXXVIII, 31),⁵ which was contrary to Thy Torah. R. Judah b. R. Simon said: In two matters [the enemy transgressed the Torah]. It is written, *Whether it be cow or ewe, ye shall not kill it and its young both in one day* (Lev. xxii, 28); but here child was slain together with its mother on one day, as it is said, *The mother was dashed in pieces with her children*, which was contrary to Thy Torah. R. Judah b. R. Simon said: The other instance is where it is written, *And whatsoever man there be of the children of Israel, or of the strangers that sojourn among them, that taketh in hunting any beast or fowl that may be eaten, he shall pour out the blood thereof, and cover it with dust* (ib. xvii, 13); but here [it is recorded], *They have shed their blood like water round about Jerusalem, with none to bury them* (Ps. LXXIX, 3), which was contrary to Thy Torah.¹

R. Berekiah said: The Community of Israel spake before the Holy One, blessed be He: 'Lord of the Universe, to asses Thou gavest burial but to Thy children Thou gavest no burial!' 'To asses Thou gavest burial'—by this the Egyptians are meant, as it is written, *Whose flesh is as the flesh of asses* (Ezek. xxiii, 20),² and R. Berekiah further remarked: Since the sea kept casting them back to the land and the land back to the sea, the sea saying, 'Receive your hordes,' and the land saying to the sea, 'Receive your hordes,' the land exclaimed, 'If at the time that I only received the blood of Abel it was pronounced against me, *Cursed is the ground* (Gen. iii, 17), how can I receive the blood of this multitude?' until the Holy One, blessed be He, swore to it that He would not hold it to account. For is it not written, *Thou stretched out Thy right hand, the earth swallowed them* (Ex. xv, 12)? 'Right hand' signifies nothing else than an oath, as it is said, *The Lord hath sworn by His right hand* (Isa. lxii, 8).³ 'But to Thy people Thou gavest no burial'; hence [the cry] 'Which is not according to Thy law'.⁴

ורוח הקדש צונחת ואומרת 'ראה ה' את עניי בני הגדיל אויב' (תהלים קיט. פה) 'פרו לי זדים שיחות' רבי אבא בר כהנא אמר תרתי כתיב (דברים כב. ז) 'לא תקח האם על הבנים' וכאן (הושע י. יד) 'אם על בנים רטשה' הוי 'אשר לא כתורתך' רבי אבא בר כהנא אמר אחורי כתיב (ירמיה ט. כ) 'להכרית עולל מחויץ' ולא מבתי כנסיות 'בחורים מרחבות' ולא מבתי מדרשות וכאן 'אף אלהים עלה בהם וגו' הוי 'אשר לא כתורתך'.

רבי יהודה ברבי סימון אמר תרתי כתיב (ויקרא כב. כח) 'ושור או שיה אתו ואת בנו וגו' וכאן נהרגו בן ואם ביום אחד שנאמר (הושע י. יד) 'אם על בנים רטשה' הוי 'אשר לא כתורתך' רבי יהודה ברבי סימון אמר אחורי כתיב (ויקרא יז. יג) 'אשר יצוד ציד חיה או עוף וגו' וכאן (תהלים עט. ג) 'שפכו דמים כמים סביבות ירושלם ואין קובר' הוי 'אשר לא כתורתך'.

אמר רבי ברכיה אמרה כנסת ישראל לפני הקדוש ברוך הוא רבוננו של עולם לחמורים נתת קבורה ולבניה לא נתת קבורה לחמורים נתת קבורה אלו המצריים הדא הוא דכתיב (יחזקאל כג. כ) 'אשר בשר חמורים בשרם' ואמר רבי ברכיה לפי שהיה הים זורקן ליבשה ויבשה זורקן לים ים אמר ליבשה קבלי אוכלוסיה ויבשה אומרת לים קבלי אוכלוסיה אמרה יבשה ומה אם בשעה שלא קבלתי אלא דמו של הבל נאמר בי (בראשית ג. יז) 'ארונה האדמה' היאך אני יכולה לקבל דם כל ההמון הזה עד שנשבע לה הקדוש ברוך הוא שאינו מעמידה בדין הדא הוא דכתיב (שמות טו. יב) 'נטיית ימינה תבלעמו ארץ' ואין ימין אלא שבועה שנאמר (ישעיה סב. ח) 'נשבע ה' בימינו' ולעמך לא נתת קבורה הוי 'אשר לא כתורתך'.

הניזקין פרק ה' ח' ט' י'

סדרת הש"ס

אברהם מלכא... אברהם מלכא את ראי לא מלכא את... אברהם מלכא את ראי לא מלכא את... אברהם מלכא את ראי לא מלכא את...

אברהם מלכא את ראי לא מלכא את... אברהם מלכא את ראי לא מלכא את... אברהם מלכא את ראי לא מלכא את...

אברהם מלכא את ראי לא מלכא את... אברהם מלכא את ראי לא מלכא את... אברהם מלכא את ראי לא מלכא את...

אברהם מלכא את ראי לא מלכא את... אברהם מלכא את ראי לא מלכא את... אברהם מלכא את ראי לא מלכא את...

אברהם מלכא את ראי לא מלכא את... אברהם מלכא את ראי לא מלכא את... אברהם מלכא את ראי לא מלכא את...

אברהם מלכא את ראי לא מלכא את... אברהם מלכא את ראי לא מלכא את... אברהם מלכא את ראי לא מלכא את...

[1] אברהם מלכא את ראי לא מלכא את... [2] אברהם מלכא את ראי לא מלכא את... [3] אברהם מלכא את ראי לא מלכא את...

הנהגת הגר"א... הנהגת הגר"א... הנהגת הגר"א...

הניזקין פרק ה' גיטין

כפאי דמסק אנפשה : מקלו ובדו קיטמא : **שכנס ודע רופס** : מה עבד מרה שכנסו החל העם לזנות אל בנות מושב : **דמפר** : מר : בעירובין (דף כ"א) וליק לה מלגה הכרה גיעת כפר המלגני הכנה נדון בעינת כפר וקרא בדברי ספרים כתיב ויתר מהמה בני הזהר בדברי ספרים יותר מדברי תורה אור

ארה : נכחיל **פלומוס טובדי ע"ו** : כלעס סהכנינה נגליח עליו והרביע לדבר : **עור מלכא** : מדנה שמה הר האלק : **נפלו** : בני המדינה יהודים עלייה דומנול ומחנה : **גונדל** : גדה : **סוס כסו** : ביהודים : **אוזקור** : לעשות : **פד דאסתי** : לבני העול : **כלונא דנוספוקא** : נוי סתיה לו לורה כנכנסו היה מכה רחוק מל מן העיר למרחק אמה : **שליס** : מן מלכל הוא כמכסה ע"ו (דף כ"ט) : **סוסא אפרא** : הר האלק : **מסקיפו** : דלמיתו סקס

במאי דמסק אנפשה כל יומא מכנשי ליה לקמביה ודייני ליה וקלו ליה ובבדו אישב ימי אול אסקה לכעס בנגדא אמר ליה מאן חושב בהווא עלמא א"ל ישראל מרו לאידבוקי ברו א"ל ל"א תרוש שלובים ומכרם כל הימים א"ל דינה ההוא גברא במאי א"ל בשבת ורע הותרת* אול אסקה בנגדא לפישעי ישראל א"ל מאן חושב בהווא עלמא א"ל ישראל מרו לאידבוקי ברו א"ל שוכים דרוש רעם לא תרוש כל הגונע בהן באילו גונע בכבת עמי א"ל דינה ההוא גברא* במאי א"ל בצואה

והותרת דאמר מר* כל המלעני על דברי חכמים נידון בצואה וחתרת תא חוי מה בין פישעי ישראל לנביאי אומית העולם עובדי ע"ו תניא אמר רבי אלעזר בא וראה כמה גדולה כחה של בושא שרדי סיעה הקב"ה את בר קמצא והתריב את ביתו ושרף את הכול : **אחרנגלא** ו**אחרנגלחא** חריב סוד מלכא דהוה נהלי כי הוה מפך חתנא וכלתא מפך קמיהו **תרנגלא** ו**תרנגלחא** כלומר פרו ורבו כתרנגלים יומא חד היה קא חליף גונדא דרומאי שקלינהו מינייהו נפלו עלייהו מחנהו אתו אמרו ליה לקיסר מדדו כך יהודאי אתא עלייהו היה ברו ההוא בר דיומא הוה קפין מילא וקטיל ביה שקליה קיסר לתאניה ואותביה אארעא אמר רבננה דעלמא בוליה אי נחא לך לא המסירה לתהוא גברא לדידה ולמלטתיה בידה דהו גברא אבליה פומיה לבר דיומא ואמר הלא אתה אלהים ונתתני ולא תצא אלהים כעבאיתני חד נמי אמר הכי חד אתמיהו קא מתמה על לבית הבסא אתא דרקנא שכסיה לכרכשה ונת נפשה אמר הויאל ואחרדשי לי ניסא הא יומנא אישכבנהו שבקנהו ואול איודקור ואבלו ועירו ואדליקי שרני עד דאיתחיו בלוינא דגושפוקא ברחוק מילא אמר מירדא קא חרו כי יהודאי הדר אתא עלייהו א"ר אסי תלה מאה אלפי שליפי סיפא עיילו לשר מלכא וקמלו בה תלתא יומי ותלתא ליליותא ובהך ניסא הלולי דנגו ולא הו דעי הני בהני כ"לע ה' ולא תמל את כל נאית יעקב כי אתא רבין אמר רבי יוחנן אלו ששים רבוא עיירות שהיו לו לינאי המלך בדר המלך דאמר רב יהודה אמר רב אסי ששים רבוא עיירות היו לו לינאי המלך וכל ארת וארת היו בה כיוצאי מצרים חין משלש שהיו בהן כפלים כיוצאי מצרים אלו הן כפר ביש כפר שחללים כפר דכריא כפר ביש דלא יהבי ביתא לאישפוא כפר שחללים שהוהה פרנסתן מן שחללים כפר דכריא אמר רבי יוחנן שהיו נשתותין וילדות זכרים תתלה וילדות נקבה באחרונה ופסקת אבר עולא לרדי חוי לי ההוא אתרא ואפילו שותין רבוותא קני לא כחויק אמר ליה הווא צדוק לרבי רגנא שקרו משקיתו אמר ליה *ארץ צבי כתיב בה כה צבי זה אין עורו כחויק את בשרו אף ארץ ישראל בזמן שיושבין עליה חווא ובזמן שאין יושבין עליה נמדיא רב מנומי בר חלקיה ורב חלקיה בר שביה ורב הונא בר חייא הו יתבי נבי הדדי אמרי אי איכא דשמועי ליה מילתא מכפר סכניא של מצרים לימא פתח חד מינייהו ואמר מעשה בארם וארסותו שגשבו לבין העובדי כוכבים והשואם זה לזה אמרה לו בבקשה מכך אל תגע כי שאין לי כתובה מכך ולא נגע בה עד יום מיתו וכשמת אמרה להן סיפר ליה שפפפם בצרו יותר מיוסף האילו ביוסף לא היה אלא חרא שפחא והאי כל יומא ויומא ואילו יוסף לאו בתדא משה והאי בתדא משה ואילו יוסף לא אישתי והא אישתי פתח אודך ואמר מעשה ועמרו ארבעים מדיות כדינך נטרס השער מדריא ארת וברך ומצא אב ובני שבאו על נערה מאורסה בזים הכפורים והביאום לבית דין וסקלוס חורו השער למקומו פתח אודך ואמר מעשה בארם ארד שנתן עיניו באשתו לנרשה והיתה כתובהה מדובה מה עשה הלך ויזכין את שושבניו האבילן השקן שוכין הששבין על מישה ארת ותביא לובן ביצה והמל בעינהו והעמיד להן עדים ובא לבית דין היה שם זכין אחד מתלמידי שמאי הוקן יבבא בן בושא שמו אמר להן כך מקובלני משמאי הוקן לובן ביצה סלד מן האור ושכבת ורע הוהה מן האור ברך ומצאו כדבריו והביאדו לב"ד והלקדו והגברו כותבתה ממנו א"ל אביי לרב יוסף ומארר דהו צדיקים כולי האי כאי מעמא איעניש א"ל *משום דלא איאבול על ירושלים דבתיב שבהו את ירושלים וגילו בה כל אהביה שיש אתה משיש כל הכתובלים עליה : **אשקא** ד**היספק** חריב בותר דרו נהני כי היה מתילדי ינקא שתלי ארוא ינקתא שתלי הרניתא וכי הו מיסכני קיצ ליה ועבדו גננא יומא חד היה קא חלפא ברתיה דקיסר אתבר שקא דריספק קצו ארוא יעילו לה אתו נפל עלייהו כהנתו אתו אמרו ליה לקיסר מדדו כך יהודאי אתא עלייהו : **גדע** בדר אף כ"ה קין ישראל א"ר ודא א"ר אברו א"ר יוחנן אלו שמונים [אלף] קני מלחמה שנכנסו לכרך בותר בשעה שלכדהו ודרגו בה אנשים תישם וטף עד שהלך דמן נפל לים הגדול שמיא תאמר קרובה היתה רחוקה היתה כיל תניא רבי אליעזר הנדיל אמר שני נהלים יש בבקעה יום אחד מושך אילך ואחד מושך אילך ושערו חכמים שני בלא וכל מים וארד דם כמתניתא תנא שבע שנים בצרו עובדי כוכבים את כרמיהן מרמן של ישראל וכל וכל

[וכי גרסו מ:]

[פירוטין ב:]

ס"ב

ס"ג

[החלף י"ב י"ג] כותב ק"ב חלק ו"ט כ"ט

ספיק :
ס"ד

ס"ה

* כלומר אבנת נכס ! ותי מר חס נעל ניש וממתי : (*) גלסס. ודס נלילא דהתת למה מללחא חלק ומסורלחא חל נכר נס ושלס סל.

"This I recall to mind, therefore I have hope" (Lam. 3:21). R. Abba b. Kahana said: This may be likened to a king who married a lady and made a large settlement upon her (lit., wrote her a large marriage contract [*ketubah*], "So many state-apartments I am preparing for you, so many jewels I am preparing for you, and so much silver and gold I give you." The king left her and went to a distant land for many years. Her neighbors used to vex her saying, "Your husband has deserted you. Come and be married to another man." She wept and sighed, but whenever she went into her room and read her *ketubah* she would be consoled. After many years the king returned and said to her, "I am astonished that you waited for me all these years!" She replied, "My lord king, if it had not been for the generous *ketubah* you wrote me then surely my neighbors would have won me over."

So the nations of the world taunt Israel and say to them, "Your God has no need of you; he has deserted you and removed his Shekhinah from you. Come to us and we shall appoint commanders and leaders of every sort for you." Israel enter their synagogues and houses of study and read in the Torah, "I will look with favor upon you, and make you fertile and multiply you . . . I will establish My abode in your midst, and I will not spurn you" (Lev. 26:9-11), and they are consoled. In the future when the redemption comes the Holy One Blessed Be He will say to Israel, "I am astonished that you waited for me all these years." And they will reply before the Master of All Worlds, "If it had not been for the Torah which you gave us . . . the nations of the world would have led us astray." That is what is written, "If the Torah had not been my delight, I should have perished in my affliction" (Ps. 119:92). Therefore it is stated, "This do I recall to mind and therefore I have hope" (Lam. 3:20).

זאת אשיב אל לבי על כן אוחיל רבי אבא בר כהנא בשם רבי יוחנן אמר משל למה הדבר דומה למלך שנשא מטרונה וכתב לה כתבה מרבה ואמר לה כך וכך חפוזת אני עושה לך כך וכך ארגונות טובות אני נותן לך הניחה המלך והלך לו למדינת הים ואחר לשם נכנסו שכנותיה אצלה והיו מקניטות אותה ואמרות לה הניחה המלך והלך לו למדינת הים ושוב אינו חוזר עליה והיתה בוכה ומתאנחת וכיון שנכנסה לתוך ביתה פותחת ומוציאה כתבתה וקוראת ורואה בכתבתה כך וכך חפוזת אני עושה לך כך וכך ארגונות טובות אני נותן לך מיד היתה מתנחמת לימים בא המלך אמר לה בתי אני תמה איה המתנת לי כל אותן השנים אמרה לו אדוני המלך אלמלא כתבה מרבה שפתכת ונתת לי כפר אבדוני שכנותי כך עובדי פוכבים מונין את ישראל ואומרים להם אלהיכם הסתיר פניו מכם וסלק שכנתו מכם עוד אינו חוזר עליכם והן בוכין ומתאנחין וכיון שנכנסין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות וקורין בתורה ומוציאין שכתוב (ויקרא כו. ט) 'ופניתי אליכם והפריתי אתכם ונתתי משפני בתוככם והתהלכתי בתוככם' והן מתנחמין למחר פשיבא קין הגאולה ואמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל בני אני תמה מכם היאך המתנתם לי כל אותן השנים והן אומרים לפניו רבנו של עולם אלולי תורתך שנתת לנו כפר אבדונו האמות לך נאמר זאת אשיב אל לבי ואין זאת אלא תורה שנאמר (דברים ד. מד) 'וזאת התורה וכן דוד אמר (תהלים קיט, צב) 'לולי תורתך שעשעי אז אבדתי בעניי' על כן אוחיל לו ומיחדים שמו שתי פעמים ביום ואומרים (דברים ו. ד) 'שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד'.

exalted life faded away. It is true that after a brief delay the maiden awoke from her slumber and, confused and startled, leapt from her bed to welcome her beloved: "I rose up to open to my beloved" (Song of Songs 5:5); but she arose too late. Her beloved had stopped knocking and vanished into the darkness of the night—"My beloved had turned away and gone" (Song of Songs 5:6). Her life's joy was fled; her existence—a desolate wilderness, an empty waste. The saga of her passionate quest began anew. She is still wandering amidst the shepherds' tents—searching for her beloved.

SIX KNOCKS

Eight years ago, in the midst of a night of terror filled with the horrors of Maidanek, Treblinka, and Buchenwald, in a night of gas chambers and crematoria, in a night of absolute divine self-concealment (*hester panim mihalat*), in a night ruled by the satan of doubt and apostasy which sought to sweep the maiden from her house into the Christian church, in a night of continuous searching, of questing for the Beloved—in that very night the Beloved appeared. "God who conceals Himself in His dazzling hiddenness" suddenly manifested Himself and began to knock at the tent of His despondent and disconsolate love, twisting convulsively on her bed, suffering the pains of hell. As a result of the knocks on the door of the maiden, wrapped in mourning, the State of Israel was born!

How many times did the Beloved knock on the door of the tent of His love? It appears to me that we can count at least six knocks.

① First, the knock of the Beloved was heard in the political arena. No one can deny that from the standpoint of international relations, the establishment of the State of Israel, in a political sense, was an almost supernatural occurrence. Both Russia and the Western countries jointly supported the idea of the establishment of the State. This was perhaps the only proposal where East and West were united. I am inclined to believe that the United Nations organization was created specifically for this purpose—in order to carry out the mission which divine providence had set for it. It seems to me that one cannot point to any other concrete achievement on the part of the U.N. Our sages, of blessed memory, already expressed the view that at times "rain" descends "for a single person," or for a single blade of grass. I do not know whom the journalists, with their eyes of flesh and blood, saw sitting in the chairman's seat during that fateful session when the General Assembly decided in favor of the establishment of the State. However, someone who at that time observed matters well with his spiritual eye could have sensed the presence of the true chairman who presided over the discussion—i.e., the Beloved! It was He who knocked with His gavel on the podium. Do we not interpret the verse "That night the sleep of the king fled" (Ezra 6:1) as referring to "the sleep of the King of the universe" (Megillah 15b). Were it Ahasuerus alone who could not sleep, it would have been of no consequence, and the salvation of Israel would not have blossomed forth on that night. However, if it is the King of the universe Who, as it were, does not slumber, then the redemption will be

born. If it had been John Doe who called the session of the United Nations to order, the State of Israel would never have come into being—but if the Beloved knocked on the chairman's podium, then the miracle occurred. It is the voice of my Beloved that knocketh!

Second, the knocking of the Beloved could be heard on the battlefield. *The small Israeli Defense Forces defeated the mighty armies of the Arab countries.* The miracle of "the many in the hands of the few" took place before our very eyes. And an even greater miracle occurred at that time. God hardened the heart of Ishmael and enjoined him to do battle against the State of Israel. Had the Arabs not declared war against the State, and, instead, agreed to the Partition Plan, the State of Israel would have lacked Jerusalem, a large part of the Galilee, and several areas of the Negev. Had Pharaoh, thousands of years ago, allowed the Israelites to depart from Egypt immediately, in accordance with Moses' original request, Moses would have been bound to keep his promise and would have had to return after three days. However, Pharaoh hardened his heart and did not hearken to Moses. The Almighty took the Israelites out of Egypt with a strong hand and an outstretched arm. Consequently, Moses' pledge that they would return to Egypt was no longer binding. A bilateral contract cannot bind one party if the other party refuses to fulfill his obligations. It is the voice of my Beloved that knocketh!

Third, the Beloved began to knock as well on the door of the theological tent, and it may very well be that this is the strongest knock of all. I have often

emphasized, when speaking of the land of Israel, that all the claims of Christian theologians that God deprived the Jewish people of its rights in the land of Israel, and that all the biblical promises regarding Zion and Jerusalem refer, in an allegorical sense, to Christianity and the Christian church, have been publicly refuted by the establishment of the State of Israel and have been exposed as falsehoods, lacking all validity. It requires a comprehensive knowledge of Christian theological literature, from Justin Martyr down to contemporary theologians, to properly appreciate the great miracle which so clearly invalidated this central premise of Christian theology. We ought to take note of the "learned" explanation of our Secretary of State, Mr. [John Foster] Dulles, who also serves as an elder in the Episcopal Church, at a meeting of a Senate committee, that the Arabs hate the Jews because the Jews killed the founder of their religion. This "explanation" possesses profound, hidden symbolic significance. I am not a psychologist and certainly not a psychoanalyst; however, I do have some acquaintance with the Talmud, and I remember well what our sages said about Balaam: "From his blessing . . . you may learn what was in his heart" (Sanhedrin 105b; cf. Rashi on Numbers 24:6). When a person speaks at length, the truth may, at times, slip out. When one of the senators asked the Secretary of State: "Why do the Arabs hate the Jews?" he really wanted to reply: "I myself, as a Christian, don't bear any great love for them, for they killed our Messiah and, as a result, lost their share in the inheritance of Abraham." However, an angel intervened or a bit was placed in the

Secretary's mouth (as happened to Balaam, according to the Sages' interpretation of the verse "and He put a word into his mouth" [Numbers 23:16; cf. Rashi ad loc. and Sanhedrin 105b]), and instead of uttering the words "our Messiah" and "I myself," alternative terms slipped out of his mouth, and he said "the Arabs" and "Muhammad." In his subconscious he is afraid of the "terrible" fact that the Jewish people rule over Zion and Jerusalem. I find special pleasure in reading articles about the State of Israel in Catholic and Protestant newspapers. Against their will they have to use the name "Israel" when they report the news about Zion and Jerusalem which are now in our hands. I always derive a particular sense of satisfaction from reading in a newspaper that the response of the State of Israel is not as yet known, since today is the Sabbath and the offices of the ministries are closed, or from reading a news release from the United Press on Passover eve that "the Jews will sit down tonight at the Seder table confident that the miracles of Egypt will recur today." It is the voice of my Beloved that knocketh!

Fourth, the Beloved is knocking in the hearts of the perplexed and assimilated youths. The era of self-concealment (*hastarat panim*) at the beginning of the 1940s resulted in great confusion among the Jewish masses and, in particular, among the Jewish youth. Assimilation grew and became more rampant, and the impulse to flee from Judaism and from the Jewish people reached a new height. Fear, despair, and sheer ignorance caused many to spurn the Jewish community and board the ship "to flee unto Tarshish" from the presence of the Lord"

45. FOR THESE THINGS I WEEP (1, 16). Vespasian filled three ships with eminent men of Jerusalem to place them in Roman brothels.² They stood up and said, 'Is it not enough that we have provoked Him to anger in His Sanctuary, that we shall do so also outside the Holy Land [by consenting to immoral practices]!' They said to the women [of Jerusalem who were in the ships], 'Do you desire such a fate?' They replied, 'We do not.' They then said, 'If women who are formed by nature for coition refuse, how much more must we [refuse to be used for an unnatural purpose]! Think you, if we throw ourselves into the sea, will we enter into the life of the world to come?' Immediately the Holy One, blessed be He, enlightened their eyes with this verse, *The Lord said: I will bring them back from Bashan, I will bring them back from the depths of the sea* (Ps. LXVIII, 23). 'I will bring them back from Bashan,' i.e. I will bring them back from between the teeth of (*ben shinne*) lions; 'I will bring them back from the depths of the sea' is to be understood literally.³

The first company [in the first ship] stood up and said, 'Surely we had not forgotten² the name of our God, or spread forth our hands to a strange god' (*ib.* XLIV, 21), and they threw themselves into the sea. The second company stood up and said, 'Nay, but for Thy sake are we killed all the day' (*ib.* 23), and they threw themselves into the sea. The third company stood up and said, 'Would not God search this out? For He knoweth the secrets of the heart' (*ib.* 22), and they threw themselves into the sea. Then the Holy Spirit cried out, FOR THESE THINGS I WEEP.

מדרש איכה פר' א סי' מד-מה רבה

כחרפן בית המקדש דכתיב 'גת דרך ה' לבתולת בת יהודה' כך 'קרא עלי מועד לשבר בחורי'.

מה. 'על אלה אני בוכיה' אספסוףאנוס מלא של ספינות מגדולי ירושלים להושיבן בקלון של רומי עמדו ואמרו לא דינו שהכעסנוהו במקדשו אלא אף בחוצה לארץ אמרו לנשים מבקשות אתון לכך אמרו להם לא אמרו מה שדרךך לכך אינן רוצות אנו על אחת כמה וכמה תאמרו אם משליכים אנו עצמנו לים אנו באים לחיי העולם הבא מיד האיר הקדוש ברוך הוא את עיניהם בפסוק הזה (תהלים סח. כג) 'אמר ה' מבשן אשיב אשיב ממצלות ים' 'מבשן אשיב' מבין שני אריות 'אשיב ממצלות ים' כמשמעו עמדה בת ראשונה ואמרה (שם מד. כא) 'אם שכחנו שם אלהינו ונפרש בפנינו לאל זר' והשליכו עצמן לים עמדה בת שניה ואמרה (שם כג) 'פי עליך הרגנו כל היום' והשליכו עצמן לים עמדה בת שלישית ואמרה (שם כב) 'הלא אלהים יחקר זאת פי הוא ידע תעלמות לב' והשליכו עצמן לים ורוח הקדש צווחת ואמרת 'על אלה אני בוכיה'.

R. Isaac opened his discourse with the text, *We are ashamed, because we have heard reproach, confusion hath covered our faces; for strangers are come into the sanctuaries of the Lord's house* (Jer. LI, 51). You find that at the time when enemies entered Jerusalem, Ammonites and Moabites entered together with them; as it is said, *The adversary hath spread out his hand upon all her treasures; for she hath seen that the heathen are entered into her sanctuary, concerning whom Thou didst command that they should not enter into Thy congregation* (Lam. I, 10).² They penetrated the Holy of Holies and found there the two cherubim, which they seized, placed in a chest, and carried around the streets of Jerusalem,⁴ exclaiming, 'Did you not declare that this people were not idolaters? See what we found belonging to them and what they were worshipping; behold, all faces are alike!'⁶ Hence it is written, *Because that Moab and Seir do say, Behold, the house of Jacob is like unto all the nations* (Ezek. xxv, 8). At that time the Holy One, blessed be He, swore that He would utterly exterminate them, as it is said, *Therefore as I live, saith the Lord of hosts, the God of Israel, surely Moab shall be as Sodom, and the children of Ammon as Gomorrah* (Zeph. II, 9). Since Israel sinned, they were exiled; and since they were exiled, Jeremiah began to lament over them, *Ekaḥ*.

כמה דאת אמר (יחזקאל מג. יד) 'ומחיק הארץ ועד העזרה התחתונה' וכי השליכו משכנותינו חרבן בית ראשון וחרבן בית שני פיון שחטאו גלו וכיון שגלו התחיל ירמיה מקונן עליהם 'איכה'.

ט. רבי יצחק פתח (ירמיה נא. נא) 'בשנו פי שמוענו חרפה פסטה כלמה פגינו כי באו זרים על מקדשי בית ה' את מוצא בשעה שנכנסו שונאים לירושלים נכנסו עמהם עמונים ומואבים שנאמר (איכה א. י) 'ידו פרש צר על כל מחמדיה פי ראתה גוים באו מקדשה אשר צויתה לא יבאו בקהל לך' נכנסו לבית קדשי הקדשים ומצאו שם שני כרובים נטלו אותן ונתנו אותן בכליכה והיו מחזירין אותן בחרוזה ירושלים ואומרים לא הייתם אומרים שאין האמה הזאת עובדת עובדת פוככים ראו מה מצינו להם ומה היו עובדים הא כל אפיין שוין הדא הוא דקתיב (יחזקאל כה. ח) 'יען אמר מואב ושעיר הגה ככל הגוים בית יהודה' באותה שעה נשבע הקדוש ברוך הוא שהוא מקעקע ביצתן מן העולם שנאמר (צפניה ב. ט) 'לכן חי אני נאם ה' צבאות אלהי ישראל כי מואב כסדם תהיה ובני עמון פעמרה' פיון שחטאו גלו וכיון שגלו התחיל ירמיה מקונן עליהם 'איכה'.

מסורת הש"ס

ארבע מיתות פרק שביעי סנהדרין

עין משנה גר סבחה

והא פריה ורביה. תימה מאן לן דלא נאמרה לבני נח וחי משום דלא תשיב ליה כדרי שבט מותם הא אמר לעיל דף נח: קום עשה לא קא תשיב וי"ל דשכ ולא עשה נח הא דמי שמעיה על פריה ורביה משהו שלא להשחית זרע:

וסרי מילס. לישאל נאמרה ולא לבני נח דלא תסנה בני שבט מותם: לנל דבר שבמנין. לא נאמרי בסניי אלא מפני שאמר להם שמעו שלשה ימים קדם מתן תורה ולאחר שלשה ימים הלך להסיר להם ולא ע"ז דמחילת משמעת הוירא דהא שלשה ימים הוא תורה אור דאמר והרי עבדו אשמעיק קרא והרי מילה שנאמרה לבני נח דכתיב ואתה יהי לך דבר האסור במנין ביד אבותי את בריתי השבועה ונשנית בסניי ובימים יקראו השמיני ימול לישראל נאמרה ולא לבני נח דהוא למישרי שבת הוא דאמא *ביום ואפילו בשבת והרי פריה ורביה שנאמרה לבני נח דכתיב ואתם פרו ורבו ונשנית בסניי כדכתיב לפרש מיתה ועבודתם האסורין בסניי *לך אמור להם שבו לכם לאהליכם *לכל לישראל נאמרה ולא לבני נח דהוא *לכל דבר שבמנין צריך מנין אחד לדתיו הוא דאמא אי הבי כל דא דאמא נמי נימא משום מילתא איתני הבי קאמר אודרה מיהוד וברתא בה למה לי ואין לנו אלא גיד הנשה בלבד ואליבא דר' יהודה הני נמי לא איתני הני איתני לישם מילתא בעלמא הא לא איתני כלל אי בעית אימא מילה *מעיקר לאברהם הוא דקא מוהר ליה רחמנא ואתה את בריתי תשבועה אתה וורעך איתני איתני איתניא לא אלא מעתה בני עשו לחייבו *ביצחק ולא כל יצחק מתקף לה רב אושעיא אלא מעתה בני קמורה לא לחייבו האמר ר' יוסי בר אבין ואיתומא ר' יוסי בר רבנא *את בריתי הפר *לרבות בני קמורה אמר רב יהודה אמר רב אדם הראשון לא הויר לוי בשר לאכילה דכתיב *לכם יהיה לאכלה ולכל חית הארץ *לכם חית הארץ לכם וכשבאו בני נח החור להם שנאמר *בירק עשה נחתים *נח נאמרה אפי' מקדים סניי אלא לכם את כל יכול לא יהא אבר מן הויר נהג בו ת"ל *אך בשר בגפשו דמו *על לרע אברהם לחויה והספא נמי דע

לכל דבר שבמנין. פיה דכל דבר האסור במנין אפי' קבע זמן לדבר צריך מנין אמר להוירי כשיבועה הזמן ושוב (חור') ופי' אל תעשו אל אשה (שמות יט) לא הוה ביה זמן ואל דכתיב (שם) הו' נסעים לשלשת ימים היט לקבל הסרה ביום השלישי אבל דבר הקבוע זמן יעטר הזמן ושטר מאליו ולי' אי בדבר שגורו סתם פשיטא שצריך מנין אמר להוירי אלמנך סד"ל כיון דבעל דבר שנאמר עבדו ממילא הויר ענין הכל שנאסרו בשמעת כח לקבל הסרה ופי' הויר דשיק דבעיה (דף ג. וס) דכרס רבעי הוה עולה לירושלים מהלך ויס לכל כד נפטר שוק ירושלים כפירות דלא לאתר חרבן הגזר מנין אמר להוירי: מוקם

[סא דף] [סא דף] [מרים א.]

בסוף משנה

היה זהו שמו של המלך... (א) האוכל מסעודה שאינה מספקת למעלה שיהיה אדם נזק הוא... (ב) המשתמש בעצמו של עני שהעניו של עני אינו... (ג) המשתכל בעניות אין חסריו והרי לא נולתי אותו... (ד) המשתכל בעניות מעלה על דעתו שאין בכך כלום שהוא אימרו ובי בעלתי או קדברו אצלה... (ה) שהיא נורמה... (ו) המעלה על עריות שנאמר ולא תתרו ארתי לבכבדו ואחרי עיניכם... (ז) המשתכל בקלון חבירו אימרו בלבו שאינו הבא לפי שאין חבירו עומד עם ולא תניע לו בישת ולא ביישי אלא ערך מעשיו הטובים והכמתו למלך מעשה חבירו או חכמתו בני שוואתה מכללי שהוא מבידו וחבירו בלוי... (ח) והמשיגו שרשים אומר בלבו שאינו הבא לפי שהוא אומר מה עשיתי לו וכי יש שב אלא הוסיף שמה יעשה או לא יעשה והוא אינו יודע שזה עניו שפשימו ארב בשר ברעוהו נבעל ברעוהו... (ט) וכן בלוי העית רעית עד באר... (י) ואלו הן רביות וקישו הם לפרוש מהן... (יא) לפיכך צריך אדם לחזור מהן שמה יבין בהן והן כולן העית רעית עד באר... (יב) ואלו הן רביות ולשון הרע ובעל חימה ובעל מחשבה רעה והמתחבר לרשע מפני שהוא לומר ממעשיו והן נרשמים בלבו... (יג) והוא שאמר שלמה ורועה בסלוב ירוע... (יד) וכבר בארנו בהלכות דעות דברים שצריך כל אדם לנהוג בהן המיד קל והומר לבעל השוטה... (טו) כל אלו הדברים וכיוצא בהן אף על פי שמעכבין את התשובה אין מונעין אותה אלא אם עשה אדם תשובה מהן הרי זה בעל תשובה יש לו חלק לעולם הבא:

מדע. הלכות תשובה פרק ד ה

בסוף משנה

כסל או חסד... (א) האוכל מסעודה שאינה מספקת למעלה שיהיה אדם נזק הוא... (ב) המשתמש בעצמו של עני שהעניו של עני אינו... (ג) המשתכל בעניות אין חסריו והרי לא נולתי אותו... (ד) המשתכל בעניות מעלה על דעתו שאין בכך כלום שהוא אימרו ובי בעלתי או קדברו אצלה... (ה) שהיא נורמה... (ו) המעלה על עריות שנאמר ולא תתרו ארתי לבכבדו ואחרי עיניכם... (ז) המשתכל בקלון חבירו אימרו בלבו שאינו הבא לפי שאין חבירו עומד עם ולא תניע לו בישת ולא ביישי אלא ערך מעשיו הטובים והכמתו למלך מעשה חבירו או חכמתו בני שוואתה מכללי שהוא מבידו וחבירו בלוי... (ח) והמשיגו שרשים אומר בלבו שאינו הבא לפי שהוא אומר מה עשיתי לו וכי יש שב אלא הוסיף שמה יעשה או לא יעשה והוא אינו יודע שזה עניו שפשימו ארב בשר ברעוהו נבעל ברעוהו... (ט) וכן בלוי העית רעית עד באר... (י) ואלו הן רביות וקישו הם לפרוש מהן... (יא) לפיכך צריך אדם לחזור מהן שמה יבין בהן והן כולן העית רעית עד באר... (יב) ואלו הן רביות ולשון הרע ובעל חימה ובעל מחשבה רעה והמתחבר לרשע מפני שהוא לומר ממעשיו והן נרשמים בלבו... (יג) והוא שאמר שלמה ורועה בסלוב ירוע... (יד) וכבר בארנו בהלכות דעות דברים שצריך כל אדם לנהוג בהן המיד קל והומר לבעל השוטה... (טו) כל אלו הדברים וכיוצא בהן אף על פי שמעכבין את התשובה אין מונעין אותה אלא אם עשה אדם תשובה מהן הרי זה בעל תשובה יש לו חלק לעולם הבא:

פרק ה' המישי

א רשות לכל אדם נתונה אם רצה להמות עצמו לדרך רעה ולהיות רשע הרשות בידו. הוא שכתוב בתורה הן האדם היה כאחד ממנו לדעת טוב ורע. כלומר הן מין זה של אדם היה יחיד בעולם ואין מין שני דומה לו בזה הענין ויהא הוא מעצמו ברעוהו ובמחשבתו יודע הטוב והרע ועושה כל מה שהוא חפץ ואין מי שיצבב בידו מלעשות הטוב או הרע וכוון עמו שיהיה פן יעשה ידו: ב אל יעבור במחשבתך דבר זה שאימרו מפני אומת' ורוב נולתי בני ישראל שהקב"ה נזיר על האדם שתחלה בריותו להיות צדיק או רשע. אין הדבר כן אלא כל אדם ראוי לו להיות צדיק כפשה רבנו או רשע כירבעם או חבב או [ג] מכל או רחמן או אכזרי או בלוי או שוין וכן שאר כל הדעות. ואין לו מי שיכפהו ולא נזיר עליו ולא מי שמושיבו לאהב משני הדרכים אלא הוא מעצמו ומדלתו נטה לאו זו דרך שרעה. הוא שכתוב אבר' מפי עליון לא תנא הרעית והטוב. כלומר אין להוציא ידו על האדם להיות טוב ולא להיות רע. וכוון עמו הוא נבטא זה הדינא הוא הפסיד את עצמו. ולפיכך ראוי לו לזכות ולקנות על הטוב ועל מה יעשה מפניו נפלה רעה. הוא שכתוב אחרי מן וראוין אדם זה ונזיר ואמר הוציא והטיתי בידני ומדעתי עשיתי כל הרעות ראוי לני לחזור בתשובה ולעמוד הטעמי שהרשות עתה בידני הוא שכתוב אחריו נחשבה חכמו והקוהה וגיטובה וכו'. ג והבר' זה עיקר גדול הוא ויהא עמיה המורה והמצוה שנאמר דאה נתרני לפניך היום את החיים. וכתוב ראה אביו נזיר לנצח חוב. כלומר שהרשות בידכם וכל שרפיץ האדם לעשות ממעשה בני האדם עשה בין טובים בין רעים. ומפני זה הענין נאמר מן ויהא לבכם זה להם. כלומר שאין הוציא ידו בני האדם ולא נזיר עליון לעשות טובה או רעה אלא הכל כפיה להם: ד אילו האל היה נזיר על האדם להיות צדיק או רשע או אילו היה עם דבר שמוציא את האדם בעיקר תולדתו לדרך מן הרעים או למדע מן הרעות או לדעה מן הרעות או למעשה מן המעשים כמו שכתוב מלבב המפשיס חבירו שמים הואך היה מצוה לני על ידי הנביאים עשה כך ואל תעשה כך המישי הרבייב ואל תלכו אחרי רשעכם והוא שתחלה בריותו כבר נזיר עליו או תולדתו המשוך אותו לדבר שאי אפשר לזוז ממנו. ומה מקום היה לבר החורה בולה ובאי זה דין ואיזה משפט נפרע מן הרשע או מכלם שבר לצדיק. השוטם כל הארץ לא יעשה משפט. ואל תחפו והאמר הואך יהיה האדם עושה כל מה שיחפץ ויהיו מעשיו מסורים לו וכי יעשה בעולם דבר שלא ברשות קונו ולא חפצו והברית אימרו כל אשר חפץ ה' עשה בשמים ובארץ. דע שהכל כחפצו יעשה אף על פי שמעשיו מסורים לנו. כיצד כשם שהוצר חפץ להיות האש וחרוה עולים למעלה והמים והארץ יורדים למטה והנלכל מוכב בעיניו וכן שאר בריות העולם להיות כמנהגן שהפץ בו. ככה חפץ להיות האדם רשותו בידו וכל מעשיו מסורים לו ולא יהיה לו לא כופה ולא מושך אלא הוא מעצמו וברעתו שנתן לו האל עושה כל שהאדם יכול לעשות. לפיכך דנק אותו לפי

לחם משנה

מקנה מוח וספה אם דין אם סוף ודע גדולי שרונן סוף פנון לפת למשון מה יסוף חיבו לפת לו בשל מוח מקנה ממשק דהו סוף יכל לחזר נחושט עומד נחשון האדם עד שירכס מלך דין לבן מהר מהמח ושר סוף הנמים סוף רשע כעיקר מוח ממשק ומויג נלשון מלך סוף אם דין כלל מלך נקט שוחד לזיב אם הלחם סוף כפיה כפיה מהם המוח ודלה לו מסוף כם משון. ח' המעלה על עריות שנאמר ולא תתרו ארתי לבכבדו ואחרי עיניכם... (ז) המשתכל בקלון חבירו אימרו בלבו שאינו הבא לפי שאין חבירו עומד עם ולא תניע לו בישת ולא ביישי אלא ערך מעשיו הטובים והכמתו למלך מעשה חבירו או חכמתו בני שוואתה מכללי שהוא מבידו וחבירו בלוי... (ח) והמשיגו שרשים אומר בלבו שאינו הבא לפי שהוא אומר מה עשיתי לו וכי יש שב אלא הוסיף שמה יעשה או לא יעשה והוא אינו יודע שזה עניו שפשימו ארב בשר ברעוהו נבעל ברעוהו... (ט) וכן בלוי העית רעית עד באר... (י) ואלו הן רביות וקישו הם לפרוש מהן... (יא) לפיכך צריך אדם לחזור מהן שמה יבין בהן והן כולן העית רעית עד באר... (יב) ואלו הן רביות ולשון הרע ובעל חימה ובעל מחשבה רעה והמתחבר לרשע מפני שהוא לומר ממעשיו והן נרשמים בלבו... (יג) והוא שאמר שלמה ורועה בסלוב ירוע... (יד) וכבר בארנו בהלכות דעות דברים שצריך כל אדם לנהוג בהן המיד קל והומר לבעל השוטה... (טו) כל אלו הדברים וכיוצא בהן אף על פי שמעכבין את התשובה אין מונעין אותה אלא אם עשה אדם תשובה מהן הרי זה בעל תשובה יש לו חלק לעולם הבא:

מגדל עז

פיה רשות לכל אדם נתונה אם רצה להמות עצמו לדרך רעה ולהיות רשע הרשות בידו. הוא שכתוב בתורה הן האדם היה כאחד ממנו לדעת טוב ורע. כלומר הן מין זה של אדם היה יחיד בעולם ואין מין שני דומה לו בזה הענין ויהא הוא מעצמו ברעוהו ובמחשבתו יודע הטוב והרע ועושה כל מה שהוא חפץ ואין מי שיצבב בידו מלעשות הטוב או הרע וכוון עמו שיהיה פן יעשה ידו: ב אל יעבור במחשבתך דבר זה שאימרו מפני אומת' ורוב נולתי בני ישראל שהקב"ה נזיר על האדם שתחלה בריותו להיות צדיק או רשע. אין הדבר כן אלא כל אדם ראוי לו להיות צדיק כפשה רבנו או רשע כירבעם או חבב או [ג] מכל או רחמן או אכזרי או בלוי או שוין וכן שאר כל הדעות. ואין לו מי שיכפהו ולא נזיר עליו ולא מי שמושיבו לאהב משני הדרכים אלא הוא מעצמו ומדלתו נטה לאו זו דרך שרעה. הוא שכתוב אבר' מפי עליון לא תנא הרעית והטוב. כלומר אין להוציא ידו על האדם להיות טוב ולא להיות רע. וכוון עמו הוא נבטא זה הדינא הוא הפסיד את עצמו. ולפיכך ראוי לו לזכות ולקנות על הטוב ועל מה יעשה מפניו נפלה רעה. הוא שכתוב אחרי מן וראוין אדם זה ונזיר ואמר הוציא והטיתי בידני ומדעתי עשיתי כל הרעות ראוי לני לחזור בתשובה ולעמוד הטעמי שהרשות עתה בידני הוא שכתוב אחריו נחשבה חכמו והקוהה וגיטובה וכו'. ג והבר' זה עיקר גדול הוא ויהא עמיה המורה והמצוה שנאמר דאה נתרני לפניך היום את החיים. וכתוב ראה אביו נזיר לנצח חוב. כלומר שהרשות בידכם וכל שרפיץ האדם לעשות ממעשה בני האדם עשה בין טובים בין רעים. ומפני זה הענין נאמר מן ויהא לבכם זה להם. כלומר שאין הוציא ידו בני האדם ולא נזיר עליון לעשות טובה או רעה אלא הכל כפיה להם: ד אילו האל היה נזיר על האדם להיות צדיק או רשע או אילו היה עם דבר שמוציא את האדם בעיקר תולדתו לדרך מן הרעים או למדע מן הרעות או לדעה מן הרעות או למעשה מן המעשים כמו שכתוב מלבב המפשיס חבירו שמים הואך היה מצוה לני על ידי הנביאים עשה כך ואל תעשה כך המישי הרבייב ואל תלכו אחרי רשעכם והוא שתחלה בריותו כבר נזיר עליו או תולדתו המשוך אותו לדבר שאי אפשר לזוז ממנו. ומה מקום היה לבר החורה בולה ובאי זה דין ואיזה משפט נפרע מן הרשע או מכלם שבר לצדיק. השוטם כל הארץ לא יעשה משפט. ואל תחפו והאמר הואך יהיה האדם עושה כל מה שיחפץ ויהיו מעשיו מסורים לו וכי יעשה בעולם דבר שלא ברשות קונו ולא חפצו והברית אימרו כל אשר חפץ ה' עשה בשמים ובארץ. דע שהכל כחפצו יעשה אף על פי שמעשיו מסורים לנו. כיצד כשם שהוצר חפץ להיות האש וחרוה עולים למעלה והמים והארץ יורדים למטה והנלכל מוכב בעיניו וכן שאר בריות העולם להיות כמנהגן שהפץ בו. ככה חפץ להיות האדם רשותו בידו וכל מעשיו מסורים לו ולא יהיה לו לא כופה ולא מושך אלא הוא מעצמו וברעתו שנתן לו האל עושה כל שהאדם יכול לעשות. לפיכך דנק אותו לפי

תחנות מיומנות

פיה רשות לכל אדם נתונה אם רצה להמות עצמו לדרך רעה ולהיות רשע הרשות בידו. הוא שכתוב בתורה הן האדם היה כאחד ממנו לדעת טוב ורע. כלומר הן מין זה של אדם היה יחיד בעולם ואין מין שני דומה לו בזה הענין ויהא הוא מעצמו ברעוהו ובמחשבתו יודע הטוב והרע ועושה כל מה שהוא חפץ ואין מי שיצבב בידו מלעשות הטוב או הרע וכוון עמו שיהיה פן יעשה ידו: ב אל יעבור במחשבתך דבר זה שאימרו מפני אומת' ורוב נולתי בני ישראל שהקב"ה נזיר על האדם שתחלה בריותו להיות צדיק או רשע. אין הדבר כן אלא כל אדם ראוי לו להיות צדיק כפשה רבנו או רשע כירבעם או חבב או [ג] מכל או רחמן או אכזרי או בלוי או שוין וכן שאר כל הדעות. ואין לו מי שיכפהו ולא נזיר עליו ולא מי שמושיבו לאהב משני הדרכים אלא הוא מעצמו ומדלתו נטה לאו זו דרך שרעה. הוא שכתוב אבר' מפי עליון לא תנא הרעית והטוב. כלומר אין להוציא ידו על האדם להיות טוב ולא להיות רע. וכוון עמו הוא נבטא זה הדינא הוא הפסיד את עצמו. ולפיכך ראוי לו לזכות ולקנות על הטוב ועל מה יעשה מפניו נפלה רעה. הוא שכתוב אחרי מן וראוין אדם זה ונזיר ואמר הוציא והטיתי בידני ומדעתי עשיתי כל הרעות ראוי לני לחזור בתשובה ולעמוד הטעמי שהרשות עתה בידני הוא שכתוב אחריו נחשבה חכמו והקוהה וגיטובה וכו'. ג והבר' זה עיקר גדול הוא ויהא עמיה המורה והמצוה שנאמר דאה נתרני לפניך היום את החיים. וכתוב ראה אביו נזיר לנצח חוב. כלומר שהרשות בידכם וכל שרפיץ האדם לעשות ממעשה בני האדם עשה בין טובים בין רעים. ומפני זה הענין נאמר מן ויהא לבכם זה להם. כלומר שאין הוציא ידו בני האדם ולא נזיר עליון לעשות טובה או רעה אלא הכל כפיה להם: ד אילו האל היה נזיר על האדם להיות צדיק או רשע או אילו היה עם דבר שמוציא את האדם בעיקר תולדתו לדרך מן הרעים או למדע מן הרעות או לדעה מן הרעות או למעשה מן המעשים כמו שכתוב מלבב המפשיס חבירו שמים הואך היה מצוה לני על ידי הנביאים עשה כך ואל תעשה כך המישי הרבייב ואל תלכו אחרי רשעכם והוא שתחלה בריותו כבר נזיר עליו או תולדתו המשוך אותו לדבר שאי אפשר לזוז ממנו. ומה מקום היה לבר החורה בולה ובאי זה דין ואיזה משפט נפרע מן הרשע או מכלם שבר לצדיק. השוטם כל הארץ לא יעשה משפט. ואל תחפו והאמר הואך יהיה האדם עושה כל מה שיחפץ ויהיו מעשיו מסורים לו וכי יעשה בעולם דבר שלא ברשות קונו ולא חפצו והברית אימרו כל אשר חפץ ה' עשה בשמים ובארץ. דע שהכל כחפצו יעשה אף על פי שמעשיו מסורים לנו. כיצד כשם שהוצר חפץ להיות האש וחרוה עולים למעלה והמים והארץ יורדים למטה והנלכל מוכב בעיניו וכן שאר בריות העולם להיות כמנהגן שהפץ בו. ככה חפץ להיות האדם רשותו בידו וכל מעשיו מסורים לו ולא יהיה לו לא כופה ולא מושך אלא הוא מעצמו וברעתו שנתן לו האל עושה כל שהאדם יכול לעשות. לפיכך דנק אותו לפי

אין בין המודר פרק רביעי

נדרים

רשי

על המבקר נכנס לבקר אפי' יושב דרכיה נמי חיותה דתולה הוא ולא אדרים דבהבי יוחא ליה אכל כנו לא יכנס לביטו כלל אלא שאלו בבית ומחו דוקא היכא דאדרים תלה למבקר דלאמון דעתה הוא דמן חיותה לא אדרים אכל היכא שהמבקר אהר על ענינו נכסיו של חולה לא יכנס לביטו כלל דכ"כ הוא ינוגא לכה ר' זמנא דהרין הוא ריגא דכ"כ חולה אכרין על המבקר והיכא דכ"כ מבקר אכרין על החולה נכנס לבקר עומד ממוס דמחייב לעבות במה ומנה דליה קעביד ודוק ממילא ק"י מהני אכל לא יושב ואשיט במקומות שמחמירין על ענין של לוי' ככר אפי' על הישיבה ממוס גזירה במה קעביד ודוק ממילא מהני חולה על גבי חיה דהנאה ממילא היא אכל היכא היסוב ליה מדי כיון שהיא מהני ממוס מדי ליה ולא גרמא היא אכר ודיש ודיש דהן לקמן כפרין (ד' ע"ג) המדר הגאה מחבורו וכן ל' מה יחגל הולך אלא טעמי הכול אלא ויחמר לו וכי וכן היו מהלכס נדרן וכן ל' מה יאכל טהן על גבי הכסף דוקא כהני על גבי אכל מדי ליה לא ודף על גבי דמשה קעביד ועממה דמלתא כדלמדת דדוקא הגאה דמילא כריא במקום מלה אכל הגאה דברים לא: ובני חרם מבקרין אהין: היש דכתיב ופקודם כל חרם ופקד עליהם: שבעה דברים נכרין קדם מנכר העולם: כלומר טעלו

מתיחתו קשיתיה מאי אירא דהני עימד אבל לא יושב שבע מינה דנכסי מבקר אכרין על החולה אבר ריש לקיש רבו לביקר תלין בן דתורה מנין שנאמר "אם במית כל האדם ימותן אלהיפקדת כל אדם וגו' מאי משמע אמר רבא אם במית כל האדם ימותן אלה שהן הולים וטובלים בעירומן ובני אדם מבקרים אותן מה הבריות אמרים לא ה' שלתי ליה *דרש רבא *אם בריאה וברא ה' אם בריאה גיהנם משבתתיה אלא וברא ה' אינו והא תניא *שבעה דברים נבראו קדם שנברא העולם אלו הן תורה ותשובה גן עדן וגיהנם כסא הכבוד וכות המבקר ישמו של משות תורה דברוב י"ה קניו *אישית דרבי וגו' תשובה דכרוב *בטריס תרים ילדא ותליל וגו' *וישב אביש עד דכא וגו' : אלא קמו' בלא יחמר לא מבקר אלא גן עדן דברוב *יטע ה' אלהים בן בעקבותיהם קדם וגו' גיהנם דברוב *כי יעקב מאתמיל יתיר וכתיב כנס בני חרם לבקר ויבול הפחה *כסא כבוד דברוב *גבון כסאך באו *התקדש שוריהם דברי ר' יוחנן מראשין שמו של גישת דברוב *יהו שמו *ה' שמו *ה' שמו *ה' שמו לעולם וגו' אלא הכי קאמר אי אביר ליה פומא מיטב ואם לא יברא ה' ודברוב *אין כל הדרש תחת השמש הכי קאמר אי הכא לא מקרב פומא להבא ליקרב דרש רבא ואברי ליה אבר ה' יצחק *מא דברוב *שמיש

מסניסין קשויס - מדוקא קא תמצע ליה: כמלי איריא דמני עומד אכל לא וסע - והרי (ג) הן מבקר אכר נכסיו תולה אלא טעמי מינכ ופוי - ויחיו מדי עממה דמחיל דמתקן לה הכי לוקמה כדעולה הא לא קריא דמחיל לא מוקי לה כדעולה דקעביד הוי שמיא דדוקא תורה אור היא: ופקודם כל חרם - שבע חרם מבקרין אהין: לא כ' *אמני נוס - לפי שהיו עתה קרמ מלשניו עליו ואומרים שהיו משה חומר להם מהעמו בלא לויין כל מקום: ואם לאו - שאין גיהנם למשה: שורח מאסטול פססי: חזרו יום שום לו חתמול ולא בלויס כעומד קדיה לו לפניו ולא לפני פניו הוי חומר זה יום שבי שבו נכרה גיהנם אלא כ' - או הכא הן לו עומא ולי לא מקרב הכא יקרינש המקום: וסא כרקיט קפיט - למטה מיבול כדלמדה במכסה הניכר (ד' ע"ג): אם אפס עומס דין נכס מפרסי מקרמ ונדמו: ובכל יום ויום מחזרו יום יתיר אהין ויגאן מפני מהתחייב להם עובדי סבסס עד מהתחייב בהן חליס והתחייב אפסי: גבול דול כמני: אהין לו שיטור דמני דקמן כמני: גבול: לויטו סימון ולוקוסו: וכן היו מהלכס נדרן וכן ל' מה יאכל טהן על גבי הכסף דוקא כהני על גבי אכל מדי ליה לא ודף על גבי דמשה קעביד ועממה דמלתא כדלמדת דדוקא הגאה דמילא כריא במקום מלה אכל הגאה דברים לא: ובני חרם מבקרין אהין: היש דכתיב ופקודם כל חרם ופקד עליהם: שבעה דברים נכרין קדם מנכר העולם: כלומר טעלו

מבקרין ק"י ע"כ

מבקרין ק"י ע"כ

מבקרין ק"י ע"כ

מבקרין ק"י ע"כ

פרקי דר' אהו' ז' ע"ג

פרק ארבעים

קנב

לישךאל, שגאמר, אל תקרב הלם של נעליה מצל בגליה (ס"ט)
 ג. ה. מקאן אמרו, כל העומד במקום קדוש צריה לשדף
 'נעלו. שפך אמר הקדוש ברוך הוא אל משה, של נעליה
 מצל בגליה. אמר לו הקדוש ברוך הוא, לה ואשדף אל פרעה
 (ס"ט ס"ט). אמר לסקניו, רבון כל העולמים, לא כך אמרתי לה אין
 בי פם, שאני נקם בלשוני, שגאמר, ניאמר משה אליה, לא
 איש דברים אנכי (ס"ט ד.י). ולא עוד, אקא שאמה משקני ליד
 אויבי ומבקשי רצתי. לא על פן ברחמי מפניהם, שגאמר, ויברת
 משה מפני פרעה (ס"ט ב.טו). אמר לו, אל תירא מהם, שקבר
 מתו כל העונשים המבקשים את נפשך (ס"ט ד.ט). וכי מתים
 היו, נקלא חיים היו, אקא שירדו מנקסייהם. מקאן אתה למד,
 שכל היורד מנקסיו, קאלו מת. לךך נאמר, פימתו כל
 העונשים. אמר לו, לה ואשדף אל פרעה. אמר לסקניו, רבון כל
 העולמים, שלח נא ביד תשדף (ס"ט ס"ט), ביד אותו האיש
 שאמה שמיד לשדף. אמר לו, לא אמרתי לה, לה ואשדף
 אל ישראל, אקא לה ואשדף אל פרעה. ולאותו האיש
 שאמה אומר, אני שולח לשדף לבוא אל ישראל, שגאמר,
 הנה אנכי שלח לקם את אליה הנביא לפני בוא יום ה'
 (מלא' ג. כג). אמר לסקניו, רבון כל העולמים, תן לי מופת נאות.
 אמר לו, השדף את משה ארצה. והשדף את משה ארצה,
 ונעשה נחש שרף. ולמה הרעה הקדוש ברוך הוא למשה כנחש
 שרף במשה ולא הרעהו דבר אחר. אלא מפני שהנחש נושך
 וממית לבני אדם, כך היו פרעה וצמו נושכים וממיתים את
 ישראל. וסור ונעשה קצץ נכש, שגאמר, ניאמר ה' אל משה

למה נקרא ר' אבהו

ב' אלוזצ'ר הקליר

וכמד הוא לרב שרבים לריכין לו וכן נהגו לומר [ח] זכרנו [ו] ומוי עמוך ונקי] בראשונה
(א) ומטעם זה נהגו לומר [א] קדו"ץ ב' ראשונה וכן [ב] ר' אליעזר הקליר ז"ל שהיה
מא"י מקריי"ם ספר ובימיו היו מקדשים ע"פ הראיה [ג] שהרי לא הויק שום קדו"ץ ליום שני
[ד] ויש לומר שמהא הוא בראשונה בספרותא [ה] כד דמיך ר"א בר' שמעון קדו"ץ עליו חזו מכל
אבקה רובל הוא חנא קדו"ץ דרשן ופייען ויאה הויק קדו"ץ לאומרה ב' ראשונה ועוד
שאר לומר יעלה ויבא ועל האסים ב' אחרונה אלמא לרבי לבור שא"י : כב (ס) ת"ר אלו

ב' אלוזצ'ר הקליר

קבר אין סגור לכך וכיון דלא נסחא הקבר אפילו מח הולד הכיח טהור
דאיט מטמא עד שיאל לחון ודאי תנן נפ' בההה המקשה (עא.) והאשה טהורה
עד שיאל הולד והייט פירש המדרש המח בניה דהייט בנתן האשה הכיח
טהור פ' האשה טהורה ילא ממט האשה עמאה כן פירש ס"ר אליעזר הקליר
המדרש בפינוי ואלה ווארנך שלום כנפש אשר כן ה"ר יחיאל ז"ל :

ורגלי יחידים בעד טלס. יט
מיהן בקדושתא שיער
הקליר וזוהו אגד רבה מרובשת
לכסא ק' רגל חמש מלח וזמם
פגרה וזמקיס הי"ז וואמרים כי
כן עולה לפי השבון שבחן למיין ו'
קיישים וזו' לויים הוא שי' פעמים
ח"ק והייט מיין ישרה שי' ח"ק
וי"ה לסימנא (כ) עקן עולה שי' פעמים
ק' ומיהו בנאם מחקיה שיער דבריו
ע"פ הירושלמי דברואה א"ר לוי מארץ
ועד לרקיע מהלך ח"ק שנה אמר ר'
ברביה ור' חלבו כש"ר (בא) סמוקה
גדול מזה רגל אחד *כמין ישרה
ראה כמה (ג) גובה משולש' משמע
כמין שיער ח"ק שי' וכן היה דרש
שבכמה מקושתה היה מגיח שיטח
השי"ם שלט כדי לאחז *שיטה השי"ם
ירושלמי שא"ה היה חנא ווא"ה היה
ר"א ברבי שמעון דקרי עליה *מכל
אבקה רובל חנא קרא קדו"ץ ופייען
(ויקרא רבה פ"ג) ובימיו מקדשים ע"פ
הראייה שמעולם לא יעד רק קדו"ץ
מוס (אחד) : אין משרין דקרי
טורה לשבד סבבים. היה קשה

למה נקרא ר' אבהו

למה נקרא ר' אבהו

כד דמך רבי אלעזר ברבי שמעון היה דורו קורא
עליו 'מי זאת עלה מן המדבר וגו' 'מכל אבקה רובל'
מה הוא 'מכל אבקה רובל' דהנה רבי אלעזר בר רבי
שמעון קראוי ותנווי וקריבוי ופייטוי.

איש טיריא 'בוזו יבוזו לו' כד דמך רבי אלעזר ברבי
שמעון היה דורו קורא עליו (שם ג. ו) 'מי זאת עלה מן
המדבר פתימרות עשן מקטרת מר ולבונה מכל אבקה
רובל' מהו 'מכל אבקה רובל' אלא דהנה קרי ותני ופיטן
וידרשן אמר רבי אבא בר כהנא משכר לקיתה אתה למד
שכר לקיתה במצרים כתיב (שמות יב. כב) 'ולקחתם אגדת

incense, they were burnt, and her joy was turned to mourning; straightway she became like pillars of smoke.¹⁰ When R. Eleazar the son of R. Simeon died, his contemporaries applied to him the verse, WHO IS THIS THAT COMETH UP OUT OF THE WILDERNESS . . . WITH ALL THE POWDERS OF THE MERCHANT. Why WITH ALL THE POWDERS OF THE MERCHANT? Because R. Eleazar b. R. Simeon was deeply learned in the Scripture and in the Mishnah, besides being a liturgist and a poet.

One, blessed be He, loved Abba Hoshaya of Tiriya 'He would be utterly contemned'. When R. Eliezer son of R. Simeon died, his generation applied to him the text, Who is this that cometh up out of the wilderness like pillars of smoke, perfumed with myrrh and frankincense, with all powders of the merchant? (ib. III, 6). What is the implication of the expression, 'All powders of the merchant'?—That he was a teacher¹ of Scripture and Mishnah, a poet and a preacher.² R. Abba b. Kahana said: From the reward of one act of 'taking' you may infer the reward for another act

372 זכרון 13

על יום שני בראשון שהוא מיוחד על השוכה וקדושת יום ראשון בשני שיה' מיוחד על
ד' מינין: דודע שנקרובין לחשפה באב ששהגין בלשמה והקליד יסדו כמ"ס מהר"ל
וסיים בבניה יחדלים בלית ח"ן אלה לנחמי וכו' ולכן התחיל הקינה שאתר ההפלה
שנת סוד מדי שאתחלה בלית סמ"ך ותאם בסוף הקינה ללשון והנה בקרובין הוא
בתחלה כבדכה מגן אברהם אלגין חשע מלית יעיש ונמלא זה הוא עכ"ס אחר שנת
השכ"ח לאלף החמישי לבריאת עולם זה הוסיף אחד מחכמי דורות האחרונים להגיד
כלב החורבן ולהסיף יגון חשע שכבר עבר יותר מהשע מלית להחריבן אבל בזמן
הקליד אם הוא ר"ל ב"ש כמ"ס האדם' עם כתיבה והוא הי' בזמן רביש הקדומה קידם
רביש הקדום שהרי רבי שלח לדבר בלשון כמבואר בהשכר את האועלים דף פ"ד
פ"ב ורביש הקדום חסם היסור המשינה ערך מלחום שנה אחר החרבן. והשפ"ע
בהקדמותו כתב שגולם חסר המשינה קב"ל שנים אחר החרבן הכיה לכל לשי מ"ס
כרמב"ם בהקדמותו לחבורת יד החקקה שר' יוחק חבד הירושלמי בקרבן שלש מלח
שנה אחר החרבן ור' יוחק מביד של רביש הקדום היה כמבואר שם ואך יהיה מזמן
חסר המשינה עד חסר הירושלמי קרוב לק"ס שנה לפי חשבוט של הכז"ע. ואלוהו אם
הקליד לית ר"ל ב"ש עכ"ס כיון שהיה מזמן שמקדשים ע"ס הר"ל לא היה אחר לבי
ורבא שביניהם פסקו מלקדש ע"ס ר"ל כמבואר ברמב"ם פ"ה תכל' קידוש החדש
והרי מהחרבן עד החימת החלמוד בניו מר בר ר"ל לא עברו אס"ת' שנים כפי מ"ס
הרמב"ם שם בהקדמות שר"ב לשי חבד תלמוד בבלי כמו מלה שנים אחר שחיבר ר"י
הירושלמי ואך אמר הקליד אלגין חשע מלית ועוד ל"ז שזה המספר הוסיף אחד
מהאחרים בזה:

ש"ר, "מן ומקום ר' אלעזר הקליר..."
זכרון הדברים (מ"ק) 100-01

4) עיין הערה שלפני זו: והנה מלה בלשון נעל ל"ה על זרכות לומר שהחומר
חשע מחות ועוד: נקרוצות נה' נוסף מחות חכס מחוחר, מלמד שגשחריס
דברי המיעטן שם בחסרים בני מחמר זה, הנה גם המחמר סניו שהנחנו בהערה
הסוויבה והיה נקינים המתחלה נ' ה' הנוקם נורה נחזור ב"ב מספר תת ק מזמן
החרבן. ונתחמר זה סניו ורבה עוד יותר הוזהק בזהל שריספ היר, החרס נשמעסר
יהיו הרבדים חסרים ונלתי הוזהקם עלל וער"ס. וסבבון ח"א ז"ל בהקדמת מחזור
קרנן חסרן כתב שנפירות היר"ן על מחער כ"ז שמתלח אלו, כתוב אלה ועוד
בחקום חשע מחות ועוד, והעוד נסס הרב"ן נחקום אחר סארסיף מספר פוס מדולו'
באחרו שזמן סויען הי' נן ועכשיו פים יותר תחלף רחוי לומר חלף ועוד ע"כ,
הנה יודה הרב"ן עכ"ס שלטניו הי' כתוב ע' מחות? וחון לדחוק ולומר סה' כתוב
עוד מספר יותר קדום, וחחס סוקר חחרהו עד ע' מחות, שלח נמלא זכר להחששות
סויעו הקליר זותן קדום כ"ב עד שכר יאנשוס הסוקרים מעלחס, ולסי דננינו ז"ל
עוד ששנו סניו המתקומות, וזה רחוק מאד. ועוד ינואר לקתן (הערה 7) מר"ה
אחרת שלח הי' חי הקליר לפני רב שרידא גחון, וח"כ סניו סמסקרים של חשע מחות
על ססק מודו נכתבו ולא מסוקרים מחוחרים.

The Years of Unrest, 1642-1665²⁸

"[18b] In the year 5403 (1642), on the night of Sabbath, the eighth of Kislev, there was a tempest, rending mountains and breaking rocks into pieces; several houses collapsed in Fez al-Bāli and two hundred persons died. The Fuqih²⁹ was successful, and the people of Fez made peace with him and surrendered to him. The chief, the Qā'id 'Akku, died quite suddenly, and the Jews thought that his death meant death for them, and they went to the Fuqih to give their taxes, and the reverend Rabbi Yiṣḥaq Ṣarfati ha-Nagid³⁰ went also. For our great sins sorrows multiplied, so that I cannot report them in detail. The Fuqih vested authority in the chief appointed by him, whose name was Qā'id Bubbkir Atamri,³¹ the miserant. And in the year 5406, on the ninth of Elul, he sent him to destroy synagogues in this *mellāh*, woe is him in whose days such a thing happens. On the 18th Elul, for our great sins, the Great Synagogue of the Veteran Residents was destroyed, and on the 23rd Elul the Synagogue of the Expellees was destroyed. The community paid bribes, but to no avail: all the synagogue equipment was taken except the Tora scrolls, which we saved by means of bribes.

"Said the writer: I have seen fit to record here the history of the year 5406 at length and most clearly and explicitly, as I found it written in the script of my grandfather, the perfect sage, the *dāyam* and teacher, the light of Israel, the senior master, our honourable teacher and rabbi, Sa'adia ibn Danān, may the memory of the just and holy man be blessed: In the year 5406, for our great sins, all the synagogues were closed and sealed by order of the sodomite of the *zawiya*, Sidi Muhammad al-Hāj. They were closed on Wednesday, the 11th Elul, and on Sunday, the 15th Elul, the enemies entered our sacred, glorious house, defiled our sacred temple, laid our synagogue on heap. Woe to the eyes that see such things, woe to the hands that record them. And they left the lectern and the women's pews intact. And on Thursday of the said week they wrecked the lectern and the women's pews. Their work of destruction was like the destruction of the Temple. Woe to us for our calamity. And in the week of the Portion *Nisabim*, destructive Gentiles came and wrecked the Atāzi Synagogue and wrought great havoc in it. May the Lord see it and judge. And on the Day of the Fast of Gedaliah, enemies also came in and wrecked the synagogue of the Tahaud Tora; for this, our heart is faint, because of the mountain of Zion, which is desolate, the foxes walk upon it. And on the 4th Tishri of the year 5407 (1646), the enemies also came in and wrecked the synagogue of the sage, the honourable teacher and rabbi, Yiṣḥaq Avzardal,³² of blessed memory. For which of them shall I weep and for which of them shall I lament. May the Holy One, blessed be He, avenge us. And we have been left—for our great sins—without Tora and without prayers and without observances; even the tattle of the little children at school, upon which the world stands, the voice, the voice of Jacob, has ceased. May the Holy One blessed be He, see our misery and our poverty, and our degradation, and may He cause all that rise up against us to perish. And on the Eve of the Day of Atonement, they destroyed the old house of study and the new house of study, and there were none left of the synagogues but the synagogue of Saadia ben Rabūh³³ and the synagogue of R. Ya'akov Rute, and these were saved only by means of bribes. And between the Day of Atonement and the Feast of Tabernacles, the synagogue of R. Ḥayyim Uziel³⁴ was destroyed and plundered all day, may the Lord provide comfort and call a halt to our troubles, so be it. And in the year 5408 (1648) R. Sliem Tob ben Ramūkh³⁵ died. After that period, quarrels and disputes occurred between the community and a Jew named Yalya Cohen, who aspired to be Nagid. The community reached agreement that there should be no more Negidim, but afterwards they retracted their oath because they could not prevail against the enemy and oppressor.

Local Rite, The Portsmouth
Community and its Historical
Background, Transactions of the
Jewish Historical Society of England
13 (1936)

— FIRST LADY MEMORIAL LECTURE. 165

The effect which this episode caused in the community can be imagined. When the news reached London, Rabbi Hart Lyon, of the Great Synagogue, preached a sermon in which he was quick to seize upon the moral. "See what happened at Portsmouth," he cried, "the punishment that came upon our brethren there through the waters. Because they disregarded the laws of purity, so many wives became widows, so many children are now orphans."³⁶ Even to-day, at the ancient synagogue at Portsmouth, a special memorial prayer is periodically recited in memory of "the Priests, Levites, and Israelites, old and young, strong to fulfill God's bidding . . . whose passing was grievous as the destruction of the Holy Temple."³⁷

היתה ; אותה הגורה והוא לבדו נשאר . בחיים ואחד עשר מתו בכיים
חמשה מהם חסרו וששה פה ; נקברו ונוויל זה הנשאר יום ג , אייר
תקנ"ה ל' נפטר ביום ד' נקבר

The corresponding English text runs: "Samuel Emanuel, of Portsea, 167³ and of Eire (1) 5555, art. 64."

Samuel Emanuel's will, as also that of his widow, Hannah (d. 1825), is preserved at Somerset House.

An earlier stone commemorates Eleazar ben Zevi (Hart?) of Ansbach (Erla, 1764), who had acquired merit by the devotion with which he attended to the dead.

פ'ן איש ישר יכשר אשר נתן מפתו לדלים והיה מתעסק
עם האנשים הנטבעים יום ולילה ;

³⁶ Duschinsky, *Rabbinats of the Great Synagogue* (London, 1921), pp. 10-12.
"אל מלא דחמים ש'ה'מ'נ'ת'כ'ה'ב'ק'ר'כ'ה'מ' את נשמה
עשתי עשר ישרון ; הנטבעים ומתו בכיתור משונה בעש'ק פ' תרומה
בשני לחודש אדר ראשון שנת חמש מאות ושמונה עשר ליצירה .
כהנים ליום וישראלים סב ווקן ובחורים רכים בשנים גבורי כח עושה
דברו וחמשה מהם נחסרו עוד ספנות ולא נקברו . שקולה מהכב
ממש כ'נ' טרומה ביר הבחירה .

סימן צ"ט

אם יש כח ואפשרות בידי חכמי דורנו לקבוע יום תענית לדורות, לזכר ימי השואה

ב"ה. ט"ז טבת, תש"ה

הו"כ ירדני הגר"י מישקובסקי שליט"א
גאבר"ק דקרניק

שלום וברכה.

א) קבלתי מכתבו, ושמתי לבי לדבריו היוצאים מלב טהור. בטח יזכור מעכ"ת כי תיכף כשאמר לי שדבר זה צריך עיון רב, השבתי לו שכפי הנראה יסודו הוא מדברי המשכנות יעקב ז"ל (ח' אהע"ז ס"א), שהובא בפ"ת אה"ע סימן א' (ס"ק י"ט), שרגמ"ה ז"ל לא תיקן אלא עד סוף אלף החמישי מפני שכל דבר שאינו סיג לתורה אין בדינו לתקן לדורות עולם, כדברי הרמב"ן ז"ל כפרשת ואתחנן (רברים ד ב.).

שו"ת הגר"א הרצוג

הרי אפשר לנו לפרש כלשון הזה, "אין קובעין את התענית אלא עד שיבוא ויורה צדק או עד סוף תקופה ידועה [כגון עד שנת תש"ן] אם לא יבוא בן דור עד אז", ובוה יצאנו אף מירי חששא דחששא.

ואולם העירוני דבר אחד נגרי וזהו: עדיין לא נגמרה המלחמה ומי יודע אפשר שמה שעבר עלינו הוא חבלי משיח, וע"כ יש לנו לרחות את ההחלטה עד לאחר המלחמה, נימוק זה יש בו כנותן טעם וראוי לתשומת לב.

ובזה הנני ירידו דושת"ו באה"ר ומכרכו ככט"ס

המצפה לישועה

יצחק אייזיק הלוי הרצוג

הוספה:

עוררוני ג"כ על הנאמר בקינה "מי יתן ראשי מיס" בקשר עם מסעות הצלב, "שימו נא על לבבכם מספר מר לקושרה, כי שקולה הריגתם להתאבל ולהתעפרה, כשריפת בית אלוקינו האולם והבירה, וכי "אין להוסיף מועד שבר ותבערה", ואין להקדים זולתי לאחרה, תחת כן היום לויחי אעוררה" וכו'. מכאן רוצים ללמוד שאין להוסיף תענית על ארבעה הצומות. לרעתי אין הפירוש כן, לפני זה מדבר המקונן על שריפת התורה והרג לומדיה רווקא ביום תג השבועות ביום שניתנה בו תורה, והוא אומר, הואיל ואין להוסיף מועד שבר ותבערה, כלומר אין להוסיף למועד תג השבועות הספר ובכי על השבר והתבערה, ואין להקדים, היינו לקבוע יום לפני יו"ט, אלא לאחר, כי באלו מאחרין ולא מקדימין (מגילה ב א.), ע"כ קבענו היום, כלומר, כ' בסיון וכו', ובאמת הלא ירענו שקבעו יום לצום ולקונן ככ' סיון, שחזרו וקבעוהו בגזירת ת"ח-ת"ט.

מאמר ראשון (יובל) שנת 2000, עמ' 107-108

"אין להוסיף מועד שבר ותבערה"

הרב ברוך ישר שליט"א מוטר: שמעתי מפי הרב ר' רפאל הכהן קוק ז"ל. רבה הראשי של טבריה, פעם אחת נפל ספר-תורה לארץ בבית-כנסת, אישם בארץ, והנבאים באו בשברון-לב אל דורי מרן הנראי קוק זצ"ל. זמרה אירע בר"ח תמוז, ושם להם הרב זצ"ל, לנוור צום בבית-כנסת זה, אול לא מיד, כי אם לחכות ולהכריז על צום ירו כתמוז גם כצום על המאורע הלא-טוב. פסק זה היה למלא בעיני, ושאלתי את דורי זצ"ל על מקורו. הרב הראה לי

קורו באחת הקינות מחשעה באב, המתחילה במלים, "מי יתן ראשי מיים", קינה על טבח הצלבנים, בשנת תתנ"ו, בערי שו"ם (שפירא, ורמיוא מנצא), שמחברה הוא ר' קלונימוס בן יהודה.

באחר מבחי הקינה נאמר: שימו נא על לבכם מספר מר לקושרה / כי יקולה היינתם להתאבל ולהתעפרה / כשריפת בית אלוקינא האולם והבירה / וכי אין להוסיף שעד שבר ותבערה / ואין להקדים וולתי לאחרה.

[ואף על פי שיש מקום לחילוק גדול בנייהם, שהקינה מדברת על קביעת תענית-ציבור לדורות, ואילו השאלה שבאה לפני הרב התייחסה לתענית חד-פעמי, כרם זיל בחר טעמא, שהואיל ומן התורה אין לנו אלא צום אחר בשנה, בדברי קבלה מפי ישעיה הנביא (נ"ח, ג"ו). נאמרו פסוקים חריפים בגנות הצום שאין עמו חיקון מעשים, הרז מכללא איתמר שאין הקב"ה בוחר בצומות וענות-אדם-נפשו, ומללא למדנו שגם תענית ציבור חד-פעמי, אינו מן הדברים שראוי להדר בהם].

"WE MAY NOT ADD A SEASON OF MOURNING"

Rabbi Baruch Yashar once heard the following incident from Rabbi Rephael Kook: "On the first of Tammuz, a Torah scroll fell on the floor in a synagogue. The sextons asked my uncle what they should do. The Rav told them to declare a fast day for the congregation, announcing on the public fast on the seventeenth of Tammuz that the fast also related to this unfortunate occurrence.

"I was surprised at his decision and asked my uncle for his source. He showed me one of the kinot for Tishah BeAv that begins with the words 'O that my head were water,' written by Rabbi Kalonymus ben Yehudah in memory of those slaughtered by the Crusaders in the cities of Speyer, Worms, and Mayence. One of the stanzas says, "We may not add a season [of mourning] for the destruction and conflagration." (The verse in fact refers to the prohibition of adding another public fast, not, as in the case brought before the Rav, a one-time fast. Yet, since Yom Kippur is the only fast day mentioned in the Torah, and the prophet Isaiah [58:3-6] censured fasting unrelated to atoning for improper behavior, we may infer that God is not overly desirous of self-affliction, and a public fast, even if only a one-time affair, is not a desideratum).

KINNAH IN MEMORY OF THE MARTYRS OF CHURBAN EUROPE

by Rabbi Shlomo Halberstam, זצ"ל, Bobover Rav

זכרו נא Remember, please, and lament, O all of Israel,

let your voices be heard on high.

For Germany has destroyed our people, during stormy days of the World War; with killings, horrible and cruel, with starvation and thirst.

For all generations, do not forget,

until you will merit witnessing the [ultimate] consolation.

[Remember] their screams and their weeping as they were tightly packed and locked into the train's [cattle] cars.

Like sheep to the slaughter they were led to be incinerated in the crematorium ovens.

May the sound of their pleading cries be eternally remembered, by the One Who dwells in the Heavens.

When they proclaimed, 'Shema Yisrael'

they offered up their lives to the Lord of lords.

Roshai Yeshivah and their students, and the multitudes of Your people were there.

They enslaved them with brutal tortures,

and they slaughtered them with high-handed arrogance.

The blood of tender babes cries out to You from the earth, [saying:]

'Exact vengeance for the children and the women; let no living soul escape alive!'

For the burning of thousands of study halls and synagogues, and for myriad of Torah scrolls and their students,

we shall lament with raised and screaming voices.

They set God's sanctuaries aflame, they ignited them,

and our eyes witnessed this.

Let those who lit the fire suffer retribution; may God judge the corpse-filled nations.

Cry out loud, O heaven and earth, for the thousands of cities, citadels of Torah, for the countries of Europe and their Jewish communities,

for the heirs and trustees of our traditions,

for righteous tzaddikim, elders, pious chassidim,

all those who cleaved unto a faith so pure.

From the day we were exiled from our homeland,

there was never an annihilation as awesome as this.

Be compassionate with our remnant; look down upon us, please, from heaven, at the [death] camps of the martyrs, ten times as many as those who left Egypt.

Rebuild our holy Temple, and provide us with double consolation, Exalt us, and bring us back to Zion and Jerusalem.

Kinnah to bemoan the tragedy of Churban Europe, and it is recited in many congregations. When the Rav was asked for permission to include his kinnah and its translation in this edition of kinnos, he graciously conceded. Then he explained why he had written it: 'For years I had wanted to express my grief over my personal losses

קינה לזכרון הקדושים של חורבן איירופא
מאת חרב שלמה האלבערשטאם זצ"ל, האדמו"ר מבוברא
קוֹנֵנו כֹּל יִשְׂרָאֵל, קוֹלְכֶם יִשְׁמַע בְּרָמָה,
כִּי הִשְׁמִירָה גְּרוֹמְנֵיָא אֶת עַמְּנוּ בַּיָּמֵי זְעַם הַמְּלַחְמָה.

בְּמִיתוֹת מִשְׁנוֹת אֲבוֹתֵינוּ, פָּרַעַב וּבְצָמָה,
אֵל תִּשְׁפָּחוּ בְּכָל הַדְּרוֹת, עַדִּי תוֹפוּ לְרֵאוֹת בְּנֵי חַמָּה.
צַעֲקוֹתֵם וּבְכִיחוֹתֵיכֶם, צַפּוֹפִים וְסוּגְרִים בְּקֵרוֹנֵים,
פָּצְאוּ לְטָעַב יוֹכֵלוּ, לְשִׁרְפָה כִּבְבוֹנוֹים,
קוֹל שׁוֹעַם זוֹכֵר תָּמִיד לִפְנֵי שׁוֹכֵן מַעֲוֹנִים,
בְּקָרְאָם שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, מְסֻרֵי נַפְשֵׁם לְאֵרוֹנֵי הָאֲרוֹנִים.
רְאֵשֵׁי יִשְׂרָיִבוֹת וְתַלְמוּדֵיהֶם, וְהַמּוֹנֵי עַמְּךָ שְׁפָה,
הַעֲבִירֵם בְּעֵנׂוּיִים קָשִׁים, וְהַרְגוּם בְּיַד רָמָה,
דָּמֵי יְלָדִים רַכִּים צוֹעֲקִים אֵלֶיךָ מִן הָאֲדָמָה,
נְקָם נְקָמַת שֶׁחַף וְנִנְשִׁים, לֹא תַחֲיֶיהָ כֹּל נְשִׁמָּה.
עַל שִׁרְפַת אֵלְפֵי מוֹדְרוֹת וּבְתֵי כְּנֻסִיּוֹת,
רַכְּבוֹת סַפְרֵי תוֹרָה וְלוֹמְדֵיהֶן, נְקוּנוֹן בְּשִׁאוֹת,
שִׁלְחוּ כְּאֵשׁ מִקְדָּשֵׁי אֵל, הַצִּיטוֹ וְעִינֵינוּ צוֹפְיוֹת,
יִשְׁלַם הַמַּעֲבָרִי אֶת הַפְּעֻרָה, וְדִין בְּגוֹיִם מְלֹא גְרוֹיֹת.
זַעֲקוּ שְׁמָיִם וְאֲדָמָה, עַל אֵלְפֵי עִירֹת מִבְּעָרֵי תוֹרָה,
אֲרָצוֹת אִירוּפָא וְקְהִלּוֹתֶיהָ, נוֹחֲלֵי וּמְקַדְּמֵי מְסוּרָה,
צַדִּיקִים זְקֻנִים וְחַסִּידִים, דְּבַקְוּ אֲמוּנָה שְׂדוּחָה,
מִזִּים גְּלוֹנֵי מְאֲרָעֵנוּ לֹא תִיָּה כְּזוֹה פְּלִיזוֹ נוֹרָא.
רָחַם עַל שְׂאִירֵיהֶנוּ, רַפֵּס נָא מִשְׁמָיִם,
לְמַחְתּוֹת הַתְּקִדּוּשִׁים, פִּי עֶשֶׂר כּוֹיֲצָאֵי מַצְרָיִם,
קוֹמֵם בֵּית קְדֻשָׁנוּ, וְנַחֲמֵנוּ בַּכְּפָלִים,
רוֹמְמֵנוּ, וְהַבְּיָאֵנוּ לְעִירֵינוּ וְיִירוּשָׁלָיִם.

berstam, זצ"ל, was a scion of Sanz, one of the most illustrious Rabbinic and Chassidic dynasties. The Rav lost everything in the Holocaust — family, friends, followers, disciples and students in the thousands. The Rebbe arrived in America after the war with nothing but the clothes on his back and a burning determination to rebuild what the Nazis destroyed. With the help of Hashem the glory of the House of Bobov has been restored and one will find dozens of Bobover institutions and thousands of Bobover Chassidim in every corner of the globe. In 1984, the Bobover Rav composed a special